

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь - бакалавр

на тему: **«ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ
АКТИВІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»

Цимбалюк Олена Володимирівна

Керівник: Долінський Л. Б.
доктор економічних наук,
професор

Рецензент Глущевський В.В.

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»
Секретар ЕК _____ Антонова Є.І.
«____» _____ 2026 р.

Київ 2026

ТЕМА: “ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ АКТИВІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ”

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	6
1.1. Економічна сутність активів та їх роль у формуванні вартості аграрного бізнесу	6
1.2. Особливості структури активів аграрних підприємств	11
1.3. Методичні підходи до оцінювання вартості активів і бізнесу в аграрному секторі	16
1.4. Теоретичні основи оптимізації структури активів та вплив її параметрів на фінансову ефективність і вартість бізнесу	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ВАРТОСТІ ТА СТРУКТУРИ АКТИВІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	31
2.1. Інформаційне забезпечення та методика проведення оцінювання вартості активів аграрних підприємств	31
2.2. Аналіз структури активів, доходів і витрат аграрного бізнесу	37
2.3. Оцінювання вартості аграрного бізнесу з використанням дохідного підходу	43
2.4. Формування ставки дисконтування в аграрному секторі України	47
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ ВАРТОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	52
3.1. Виявлення дисбалансів у структурі активів аграрних підприємств та їх вплив на вартість бізнесу	52
3.2. Обґрунтування напрямів оптимізації структури активів аграрного бізнесу	54
3.3. Оцінка впливу оптимізації структури активів на вартість бізнесу та фінансову стійкість	58
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах трансформації економіки України, посилення глобалізаційних процесів та зростання конкуренції на світових ринках аграрний сектор відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності держави, формуванні її експортного потенціалу та гарантуванні продовольчої безпеки. Ефективність функціонування аграрних підприємств значною мірою визначається раціональністю формування та використання їх активів, оскільки саме активи забезпечують виробничий процес, формують фінансові результати та визначають ринкову вартість бізнесу. Наявність структурних дисбалансів у складі активів, зокрема надмірна частка малоліквідних ресурсів або неефективний розподіл оборотного капіталу, може призводити до зниження платоспроможності, уповільнення оборотності та зменшення інвестиційної привабливості підприємства. У цьому контексті особливої актуальності набуває комплексне дослідження питань оцінювання вартості аграрного бізнесу та оптимізації структури його активів як взаємопов'язаних напрямів підвищення фінансової ефективності. Значний внесок у розвиток теоретичних і прикладних аспектів даної проблематики здійснили вітчизняні науковці, зокрема С. Г. Лисевич, К. О. Д'яченко, Н. В. Петруня, І. М. Камінська, В. Ю. Дорош, А. Ю. Ковальчук, І. А. Бланк, Л. О. Коваленко, А. М. Поддєрьогін, В. М. Шелудько, К. Г. Сердюков, В. В. Скоробогатова, Л. І. Бровко, У. В. Росола та інші. Водночас питання комплексного поєднання методів оцінювання вартості бізнесу з підходами до оптимізації структури активів в умовах сучасного аграрного сектору України потребують подальшого дослідження.

Мета і задачі дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо оцінювання вартості аграрного бізнесу і оптимізації структури його активів з метою підвищення фінансової ефективності та ринкової вартості підприємства. Для досягнення поставленої мети у роботі визначено такі задачі: розкрити економічну сутність активів та їх роль у формуванні вартості аграрного бізнесу;

дослідити особливості структури активів аграрних підприємств; узагальнити методичні підходи до оцінювання вартості бізнесу в аграрному секторі; проаналізувати структуру активів, доходів і витрат підприємства; здійснити оцінювання вартості аграрного бізнесу із застосуванням дохідного підходу; дослідити особливості формування ставки дисконтування в аграрному секторі України; виявити дисбаланси у структурі активів підприємства та обґрунтувати напрями їх оптимізації; оцінити вплив оптимізації структури активів на фінансову стійкість і вартість бізнесу.

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом дослідження є процес формування, використання та управління активами аграрного підприємства в умовах сучасного економічного середовища. Предметом дослідження виступають теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінювання вартості аграрного бізнесу та оптимізації структури його активів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Методи аналізу та синтезу застосовано для узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності активів і оцінювання вартості бізнесу; методи порівняння та узагальнення (для дослідження структури активів та виявлення тенденцій її змін); економіко-статистичні методи (для аналізу фінансових показників підприємства); розрахунково-аналітичні методи (для визначення вартості бізнесу за дохідним підходом та обґрунтування оптимальної структури оборотних активів); методи фінансового аналізу (для оцінювання ліквідності, платоспроможності та ефективності використання активів); метод моделювання (для оцінки впливу змін структури активів на фінансову стійкість і вартість підприємства).

Інформаційну базу дослідження становили положення законодавчих та нормативно-правових актів України, що регулюють оцінку майна та фінансово-господарську діяльність підприємств, зокрема відповідні закони, постанови Кабінету Міністрів України та національні стандарти оцінки; статистичні та аналітичні матеріали державних органів; фінансова звітність аграрного підприємства ASTARTA HOLDING PLC за 2022–2025 роки; наукові праці

вітчизняних і зарубіжних учених з питань управління активами, фінансового менеджменту та оцінювання вартості бізнесу; ресурси мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих у роботі підходів до оптимізації структури активів аграрного підприємства з метою підвищення рівня його ліквідності, рентабельності та інвестиційної привабливості. Розроблені рекомендації можуть бути використані в діяльності аграрних підприємств при формуванні фінансової стратегії, прийнятті управлінських рішень щодо структури активів, а також у процесі оцінювання вартості бізнесу для залучення інвестицій і підвищення ефективності господарювання.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

1.1. Економічна сутність активів та їх роль у формуванні вартості аграрного бізнесу

Активи підприємства становлять ключові економічні ресурси, які використовуються у процесі здійснення господарської діяльності. В аграрному бізнесі ці ресурси мають особливе значення, оскільки формують матеріальну та фінансову основу ведення виробничого процесу, забезпечують ефективне функціонування підприємства та реалізацію його стратегічних цілей. Активи створюються і використовуються відповідно до місії підприємства та його стратегії економічного розвитку, а у вигляді сукупних майнових цінностей вони відображають економічний потенціал компанії та здатність генерувати дохід у майбутньому [1].

Категорія «активи» є надзвичайно важливою для бухгалтерського, фінансового, управлінського та правового аспектів діяльності підприємства [2]. Вона походить із теорії бухгалтерського обліку, оскільки безпосередньо пов'язана з побудовою бухгалтерського балансу як основного звіту про фінансовий стан суб'єкта господарювання [3]. У латинській термінології «actives» перекладається як «діючий» або «діяльний» [4], що підкреслює їх активну роль у створенні економічних вигід.

Сутність активів та принципи їх класифікації регламентуються Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, серед яких ключове значення мають [5]:

1. НП(С)БО 7 «Основні засоби».
2. НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи».
3. НП(С)БО 9 «Запаси».
4. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

5. НП(С)БО 11 «Зобов'язання».
6. НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції».
7. НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».
8. НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів».
9. НП(С)БО 30 «Біологічні активи».
10. НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість».

В економічному розумінні активи підприємства – це ресурси, які контролюються підприємством у результаті минулих подій і від використання яких очікується отримання економічної вигоди у майбутньому. Ці ресурси можуть включати як власні, так і позикові кошти, основні засоби (активи), оборотні активи та цінні папери, що використовуються для здійснення аграрної діяльності, управлінських та інвестиційних процесів [6]. Економічну сутність активів детально досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. В літературних джерелах поняття «активи» розкривається по-різному, що відображено у табл. 1.1 [7–16].

Таблиця 1.1. Визначення активів у працях науковців

№	Автор	Сутність визначення
1	2	3
1	Бланк І.О. [7]	«Активи підприємства – це контрольовані ним економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов'язаний з чинником часу, ризику та ліквідності».
2	Іванчук Н.В. [8]	«Активи підприємства – це ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, контрольовані підприємством внаслідок минулих подій, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов'язаний з чинником часу, ризику й ліквідності та призведе до отримання економічних вигод у майбутньому».
3	Коваленко Л.О. [9]	«Активи – це всі види майна підприємства, що належать йому на праві власності й використовуються для здійснення статутної діяльності».
4	Колодяжна К.С. [10]	«Активи підприємства – це господарські засоби, сформовані за рахунок власного і позикового капіталу, що характеризуються продуктивністю і здатністю генерувати дохід внаслідок постійного обороту».
5	Михайленко П.П., Поддєрьогін А.М., Поліщук М.П. [11]	«Активи являють собою ресурси, контрольовані підприємством, використання яких призводить до збільшення економічних вигід у майбутньому».

Продовження Таблиці 1.1

1	2	3
6	Пріб К.А., Федько В.І. [12]	«Активи – це майно, зокрема кошти, цінні папери, основні фонди та оборотні активи, розрахунки з дебіторами, об’єкти права інтелектуальної, в тому числі промислової, власності та прирівняні до них права, що є об’єктом права власності або повного господарського відання».
7	Сердюков К.Г., Андруха К.С. [13]	«Активи підприємства – це ресурси, що були сформовані під час створення суб’єкта господарювання й надходять на підприємство за результатами господарської діяльності, перебувають у розпорядженні підприємства та збільшують економічні вигоди у майбутньому».
8	Скоробогатова В.В. [14]	«Активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей підприємства, які мають грошову оцінку, а також вартості, у вигляді зносу, резерву, гудвілу тощо, формування та використання яких призведе до отримання економічних вигод у майбутньому».
9	Стоянова О.Г. [15]	«Активи підприємства – це майно, в його матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, що перебувають у його розпорядженні та призначене для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку».
10	Шелудько В.М. [16]	«Активи підприємства – це майно в його матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, що перебувають у його розпорядженні та призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку».

Аналізуючи наведені визначення, можна виділити два основні підходи до трактування активів:

1. Активи як матеріальні цінності та ресурси підприємства, включаючи основні фонди, оборотні активи та цінні папери (Бланк І.О., Іванчук Н.В., Коваленко Л.О., Михайленко П.П., Поддєрьогін А.М., Поліщук М.П., Пріб К.А., Федько В.І., Сердюков К.Г., Андруха К.С.).

2. Активи як частина бухгалтерського балансу, що відображає фінансовий стан підприємства (Колодяжна К.С., Скоробогатова В.В., Стоянова О.Г., Шелудько В.М.).

З огляду на специфіку аграрного бізнесу, активи підприємства можна розглядати як ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких призведе до отримання економічних вигід у майбутньому, що дозволяє забезпечити фінансову стабільність, планування виробництва та

підвищення рентабельності.

Активи аграрного підприємства поділяються на необоротні та оборотні, що дозволяє ефективно управляти ресурсами, оцінювати їх ліквідність і приймати стратегічні рішення (табл. 1.2).

Таблиця 1.2. Склад активів аграрного підприємства

Група активів	Характеристика	Склад активів
Необоротні активи	Ресурси, призначені для тривалого використання у виробничому або управлінському процесі, які не передбачають швидкої конвертації у грошові кошти (строк використання понад один рік).	Нематеріальні активи; основні засоби; довгострокові фінансові інвестиції; довгострокова дебіторська заборгованість; незавершене будівництво; інші необоротні активи.
Оборотні активи	Ресурси, що використовуються в операційній діяльності підприємства та можуть бути перетворені на грошові кошти протягом короткострокового періоду (до одного року).	Запаси (сировина, матеріали, готова продукція); короткострокові фінансові інвестиції; грошові кошти та їх еквіваленти; дебіторська заборгованість; інші оборотні активи; витрати майбутніх періодів.

Джерело: складено за [6]

Активи класифікують також за: економічним змістом (необоротні та оборотні); рівнем ліквідності (високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні); місцем використання (всередині підприємства або за його межами); формою (матеріальні, нематеріальні, фінансові, біологічні); джерелами формування (власні, позикові); участю в діяльності (операційні та інвестиційні); термінами експлуатації (коротко- та довгострокові); ризиком (безризикові, з низьким, нормальним, високим, критичним ризиком); ефективністю залучення (оптимальні, ефективні, нейтральні, регресивні, критичні) [17].

Таким чином, економічна сутність активів у аграрному підприємстві полягає у тому, що це ресурси, контрольовані підприємством, використання яких очікувано забезпечує отримання економічних вигід у майбутньому та формує його вартість [1–17].

Активи підприємства є фундаментом його фінансової стабільності та здатності створювати доходи. Для аграрного бізнесу правильне визначення, оцінка та класифікація активів дозволяє: забезпечувати фінансову стійкість і ліквідність;

планувати виробничий процес та інвестиції; оптимізувати структуру капіталу; підвищувати рентабельність і конкурентоспроможність на ринку; приймати обґрунтовані управлінські та стратегічні рішення.

Вартість аграрного бізнесу безпосередньо формується через структуру, обсяг та ефективність використання його активів. Саме активи є матеріальною та фінансовою основою створення доходу, забезпечення безперервності виробничого процесу й досягнення позитивного фінансового результату. Рівень їх якості, ліквідності та продуктивності визначає конкурентні позиції аграрного підприємства, його інвестиційну привабливість і довгострокову стійкість.

Ключову роль у зростанні вартості аграрного бізнесу відіграють інвестиційні активи, оскільки реінвестування прибутку в оновлення основних засобів, придбання сучасної сільськогосподарської техніки, впровадження інноваційних технологій обробітку ґрунту та зберігання продукції сприяє підвищенню продуктивності та зниженню собівартості. Раціонально сформована структура необоротних активів підвищує потенціал підприємства щодо розширення виробництва та нарощення ринкової вартості.

Водночас оборотні активи мають вирішальне значення для підтримання платоспроможності та ліквідності аграрного бізнесу. Достатній обсяг запасів, грошових коштів і дебіторської заборгованості забезпечує безперервність операційної діяльності, своєчасне виконання зобов'язань і зниження фінансових ризиків. Збалансоване управління оборотними активами сприяє фінансовій стійкості підприємства та позитивно впливає на його ринкову оцінку.

Ефективне використання активів підвищує конкурентоспроможність аграрного бізнесу, оскільки дає змогу формувати гнучкі цінові стратегії, інвестувати в маркетинг, розширювати канали збуту та підвищувати якість продукції. Активи, що здатні генерувати стабільні грошові потоки, формують довіру з боку інвесторів, кредиторів і партнерів, що є важливим чинником зростання вартості підприємства.

Особливе значення у сучасних умовах мають інноваційні активи та модернізовані основні засоби, які забезпечують технологічний розвиток аграрного

виробництва. Інвестиції в автоматизацію процесів, цифрові системи управління господарством, сучасні агротехнології та нові сорти культур сприяють підвищенню ефективності використання земельних і трудових ресурсів, що безпосередньо відображається на зростанні фінансових результатів і вартості бізнесу.

Не менш важливою складовою є людський капітал як специфічний нематеріальний актив, ефективність якого значною мірою залежить від фінансових можливостей підприємства. Конкурентний рівень оплати праці, інвестиції у навчання персоналу та розвиток управлінських компетенцій підвищують результативність використання матеріальних активів і сприяють зростанню економічної цінності аграрного бізнесу.

Загалом, зростання вартості аграрного підприємства можливе лише за умови оптимального співвідношення активів і пасивів, ефективного залучення власного та позикового капіталу і підтримання поточної ліквідності. Неефективне управління активами, зокрема відсутність системного менеджменту та інформаційної прозорості, знижує фінансові результати діяльності й ускладнює доступ до кредитних ресурсів, навіть за наявності державних і міжнародних програм підтримки аграріїв [18].

Таким чином, активи виступають ключовим чинником формування вартості аграрного бізнесу, оскільки саме через їх ефективне використання забезпечується зростання доходів, фінансова стійкість, інвестиційна привабливість і довгостроковий розвиток підприємства.

1.2. Особливості структури активів аграрних підприємств

Структура активів аграрних підприємств має низку специфічних рис, зумовлених біологічним характером виробництва, сезонністю, залежністю від природно-кліматичних умов та тривалим операційним циклом. Домінуючу частку в майновому комплексі аграрних суб'єктів господарювання займають основні засоби, які формують матеріально-технічну базу виробництва та забезпечують безперервність сільськогосподарської діяльності.

Основні засоби аграрних підприємств є довгостроковими матеріальними активами, що багаторазово використовуються у виробничому процесі, зберігаючи свою натуральну форму та поступово переносячи вартість на готову продукцію через механізм амортизації. Їх наявність і якісний стан безпосередньо впливають на рівень виробничого потенціалу, фінансові результати та ринкову вартість підприємства.

Відповідно до вимог бухгалтерського обліку, структура основних засобів аграрних підприємств охоплює земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будівлі та споруди, машини й обладнання, транспортні засоби, інструменти та інвентар, а також специфічні для аграрної сфери елементи – тварин, багаторічні насадження та довгострокові біологічні активи. Саме наявність біологічних активів відрізняє структуру активів аграрних підприємств від підприємств інших галузей економіки.

Важливою особливістю структури активів є поділ основних засобів на активну та пасивну частини. Активна частина представлена машинами, сільськогосподарською технікою, обладнанням, робочою худобою та багаторічними насадженнями, які безпосередньо беруть участь у створенні продукції. Саме ця частина активів визначає виробничу потужність аграрного підприємства, технічний рівень виробництва та продуктивність праці.

Пасивна частина основних засобів включає земельні ділянки, будівлі, споруди та інші об'єкти, що створюють умови для здійснення виробничого процесу. Для аграрних підприємств характерна значна частка земельних ресурсів у структурі активів, що обумовлено вирішальною роллю землі як основного засобу виробництва в сільському господарстві.

Особливістю активної частини основних засобів є порівняно коротший строк їх експлуатації порівняно з пасивними елементами, що зумовлює більш інтенсивне нарахування амортизації та потребу у регулярному оновленні техніки й обладнання. Тому ефективна структура активів аграрних підприємств передбачає переважання продуктивних елементів основних засобів над пасивними, що сприяє швидшому відшкодуванню вкладеного капіталу та зростанню фінансової

результативності [19].

Формування та використання активів аграрних підприємств в умовах розвитку ринкових відносин в Україні набуло особливої значущості. Специфіка сільськогосподарського виробництва зумовлює підвищену роль оборотних активів, які є найбільш мобільною частиною активів і забезпечують безперервність виробничого процесу, фінансову стійкість та прибутковість аграрних підприємств.

Оборотні активи займають вагомe місце у структурі активів аграрних підприємств у зв'язку з сезонним характером виробництва, тривалим операційним циклом, біологічною трансформацією ресурсів та необхідністю формування значних запасів матеріальних і біологічних ресурсів. Ефективність їх використання безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності та загальну вартість аграрного бізнесу.

Відповідно до НП(С)БО, до складу оборотних активів належать грошові кошти, їх еквіваленти, дебіторська заборгованість, запаси та інші поточні активи [5].

Значну частку в оборотних активах становлять виробничі запаси (насіння, корми, паливо, добрива), незавершене виробництво, готова продукція, дебіторська заборгованість та грошові кошти. Особливе місце займають поточні біологічні активи, які, на відміну від інших елементів запасів, мають живу природу та змінюють свою вартість у процесі біологічного перетворення. Особливою складовою є біологічні оборотні активи (живі організми: тварини, рослини у процесі росту), які мають унікальну природу і не можуть бути віднесені до звичайних запасів, оскільки їхня матеріальна форма змінюється під впливом біологічних процесів, а не лише ринкової кон'юнктури.

Важливою характеристикою структури оборотних активів аграрних підприємств є їх поділ залежно від участі в кругообігу на активи у сфері виробництва та активи у сфері обігу. Перші забезпечують процес створення продукції, другі – її реалізацію та грошові розрахунки. Оптимальне співвідношення між цими складовими є необхідною умовою підтримання ліквідності та фінансової стабільності підприємства.

Також для аграрних підприємств характерною є класифікація оборотних активів за ступенем ліквідності, що має особливе значення в умовах нестабільного ринкового середовища. Найбільш ліквідними є грошові кошти та короткострокові фінансові інвестиції, менш ліквідними – дебіторська заборгованість, а найменш ліквідними – виробничі запаси та біологічні активи, реалізація яких потребує значного часу і залежить від сезонних та ринкових факторів [20].

Окремої уваги потребує співвідношення понять «оборотні активи» та «оборотний капітал». Хоча в економічній практиці їх часто ототожнюють, оборотний капітал є ширшою економічною категорією, яка відображає не лише склад оборотних активів, але й джерела їх фінансування. Це має принципове значення для аналізу структури активів аграрних підприємств та прийняття управлінських рішень щодо оптимізації фінансування [20].

Структура активів аграрних підприємств є динамічною і чутливою до зовнішніх економічних та політичних факторів. В Україні війна спричинила:

1. Зміни у розподілі активів, коли підприємства збільшують частку оборотних активів за рахунок матеріальних запасів для протидії ризикам логістичних перебоїв та сезонних розривів між виробництвом і реалізацією продукції.

2. Посилення ролі фінансових активів (як джерел ліквідності та резервів) для забезпечення платоспроможності за умов невизначеності та обмеженого доступу до зовнішнього фінансування.

3. Необхідність адаптації обліку до вимог євроінтеграції, оскільки український аграрний сектор активно інтегрується у міжнародні ланцюги постачання, що зумовлює гармонізацію стандартів обліку активів, особливо в частині оцінювання та відображення оборотних активів

Структура активів аграрних підприємств формується під впливом не лише галузевої специфіки, сезонності виробництва, а й забезпеченості власним капіталом та доступності зовнішніх фінансових ресурсів. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють взаємовідносини аграрних підприємств з банківськими установами, оскільки саме вони визначають можливості оновлення та розширення

активів.

Для більшості аграрних підприємств характерним є обмежений обсяг власного капіталу, що зумовлює низький рівень самофінансування. Це безпосередньо впливає на структуру активів, зокрема стримує нарощення необоротних активів (сільськогосподарської техніки, обладнання, виробничих будівель) та змушує підприємства орієнтуватися на підтримання мінімально необхідного рівня оборотних активів. У таких умовах аграрні підприємства часто змушені покривати потреби в активах за рахунок позикового капіталу.

Водночас банки традиційно розглядають аграрний сектор як підвищено ризиковий, що обумовлено залежністю результатів діяльності від природно-кліматичних умов, цінової кон'юнктури та сезонних коливань грошових потоків. Це призводить до жорсткіших вимог до фінансового стану позичальників, структури їх активів і наявності ліквідного забезпечення. У результаті структура активів аграрних підприємств часто характеризується переважанням специфічних активів, які складно реалізувати або використати як заставу (біологічні активи, спеціалізована техніка, виробничі запаси).

Особливо гостро ця проблема проявляється у малих і середніх аграрних підприємств. Значна частка їх активів представлена запасами, біологічними активами та незавершеним виробництвом, які мають обмежену ліквідність і низьку привабливість для банків як предмет застави. Це звужує можливості залучення кредитних ресурсів і негативно позначається на оновленні основних засобів, що, у свою чергу, впливає на технічний рівень виробництва та конкурентоспроможність підприємства.

В умовах воєнної агресії РФ проти України структура активів аграрних підприємств зазнала додаткових трансформацій. Зросла роль оборотних активів, зокрема запасів матеріальних ресурсів і грошових коштів, які забезпечують виживання підприємства в умовах логістичних ризиків, перебоїв із постачанням та нестабільності збуту. Натомість інвестиції в довгострокові активи суттєво скоротилися через високі ризики, обмежений доступ до кредитування та невизначеність економічного середовища.

Важливим чинником, що впливає на структуру активів, є також якість фінансової інформації та рівень фінансового менеджменту. Недостатня прозорість звітності, відсутність прогнозних фінансових показників і стратегічного планування знижують кредитоспроможність аграрних підприємств і, відповідно, їх здатність формувати оптимальну структуру активів. У таких умовах підприємства змушені утримувати надмірну частку оборотних активів на шкоду інвестиціям у розвиток [21].

Отже, особливості структури активів аграрних підприємств полягають у:

- 1) високій питомій вазі оборотних активів, зумовленій сезонністю виробництва та нестабільністю грошових потоків;
- 2) значній частці специфічних і малоліквідних активів (біологічні активи, запаси, спеціалізоване обладнання);
- 3) обмеженому оновленні необоротних активів через нестачу власного капіталу та складність залучення банківського фінансування;
- 4) підвищеній чутливості структури активів до зовнішніх ризиків, зокрема воєнних, економічних і фінансових.

Ці особливості зумовлюють необхідність удосконалення фінансового управління аграрних підприємств та розвитку механізмів державної підтримки і кредитних гарантій з метою формування збалансованої та ефективної структури активів.

1.3. Методичні підходи до оцінювання вартості активів і бізнесу в аграрному секторі

Оцінювання вартості бізнесу та окремого підприємства є одним із ключових інструментів сучасного корпоративного управління. Воно дозволяє визначити рівень конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, оцінити ефективність його функціонування на ринку та слугує важливим індикатором стратегічного розвитку підприємства.

У світовій економічній практиці сформовано широкий спектр підходів і методів до оцінювання вартості компаній, їх активів і бізнесу в цілому. Водночас у практиці вітчизняних підприємств питання оцінювання вартості бізнесу все ще не займає належного місця. Значна частина існуючих методичних підходів або зовсім не застосовується, або використовується епізодично, що унеможливорює отримання комплексної, повної та об'єктивної оцінки величини капіталу підприємства.

Попри це, в Україні вже накопичено певний позитивний досвід у сфері ринкового оцінювання вартості бізнесу, визначення інвестиційної привабливості підприємств та оцінки витрат на реалізацію інвестиційних проєктів. Активний розвиток цього напрямку розпочався на початку 1990-х років у зв'язку з переходом до ринкових методів господарювання та необхідністю визначення вартості об'єктів, що підлягали приватизації. Саме ці процеси стали поштовхом до формування національної практики оцінювання бізнесу та адаптації міжнародних підходів до умов вітчизняної економіки [22].

Ключовим етапом у процесі оцінювання вартості підприємства є обґрунтований вибір методичного інструментарію, тобто відповідного підходу та конкретного методу оцінки. У практиці оцінювання бізнесу найпоширенішими є три базові підходи: дохідний, затратний (майновий) та порівняльний (ринковий). Кожен із них ґрунтується на різних економічних принципах, має власну логіку розрахунків, сферу застосування, а також переваги й обмеження, що зумовлює доцільність їх використання залежно від цілей оцінки, стадії життєвого циклу підприємства, стабільності його доходів та стану ринкового середовища.

Дохідний підхід орієнтований на оцінювання майбутніх економічних вигід від володіння бізнесом і базується на принципі граничної корисності, за яким інвестор обирає об'єкт інвестування з оптимальним співвідношенням ризику та очікуваної прибутковості. Саме тому цей підхід вважається основним під час злиттів і поглинань, а також при оцінюванні діючих підприємств, що мають потенціал генерувати стабільні або прогнозовані грошові потоки. У межах дохідного підходу застосовуються методи капіталізації та дисконтування доходів, вибір між якими залежить від стабільності, тривалості та динаміки очікуваних

фінансових результатів [23]. Узагальнену характеристику методів дохідного підходу, а також їх переваги й недоліки наведено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3. Методи оцінювання бізнесу за дохідним підходом

Назва методу	Характеристика	Переваги	Недоліки
Метод капіталізації чистого доходу	Визначає потік доходу та перетворює його у поточну вартість шляхом застосування норми капіталізації, яка за своєю суттю є спрощеним коефіцієнтом дисконтування. Метод застосовується за умови стабільного та рівномірного надходження доходів.	Враховує майбутній дохід; простий у розрахунках; дає можливість визначення вартості підприємства залежно від зміни ставки капіталізації.	Можливі помилки у розрахунках; неможливість застосування для підприємств, що не отримують стабільного доходу.
Метод капіталізації дивідендів	Застосовується для оцінювання компаній, акції яких котируються на фондовому ринку.	Враховує майбутній дохід; зручний для оцінювання підприємств, що публікують фінансову звітність щодо дивідендних виплат.	Можливі помилки в розрахунках; не застосовується до підприємств, що не виплачують дивіденди.
Метод капіталізації надлишкового доходу	Ґрунтується на визначенні додаткового прибутку, який виникає завдяки гудвілу підприємства.	Відображає майбутні доходи у вартості бізнесу; дозволяє оцінити нематеріальні активи.	Можливість застосування лише за нестійких доходів; орієнтований переважно на оцінювання інтелектуальної власності.
Метод дисконтування грошових потоків (DCF)	Дає змогу оцінити майбутній потенціал підприємства шляхом дисконтування очікуваних грошових потоків або чистого доходу.	Універсальний метод; враховує динаміку доходів; дозволяє проводити варіантні розрахунки розвитку та реструктуризації підприємства; враховує інтереси власників і кредиторів.	Можливі помилки у прогнозах; чутливість до вибору ставки дисконтування.

Джерело: складено за [22].

Затратний (майновий) підхід ґрунтується на визначенні вартості бізнесу через оцінку активів підприємства з урахуванням зобов'язань і ступеня зносу. Його застосування є доцільним у випадках, коли підприємство має нестабільні або

від'ємні фінансові результати, перебуває на стадії ліквідації, або коли використання дохідного чи порівняльного підходів є ускладненим через відсутність ринкової інформації. У межах цього підходу використовуються методи чистої та скоригованої балансової вартості, вартості заміщення, ліквідаційної вартості тощо [23]. Основні характеристики методів затратного підходу систематизовано в табл. 1.4.

Таблиця 1.4. Методи оцінювання бізнесу за затратним підходом

Назва методу	Характеристика методу	Переваги	Недоліки
Метод чистої балансової вартості	Передбачає визначення вартості власного капіталу шляхом віднімання зобов'язань від вартості активів підприємства.	Простий у застосуванні.	Не відображає потенційних прибутків активів; результати швидко знецінюються в умовах інфляції; балансова вартість може не відповідати ринковій.
Метод скоригованої балансової вартості	Передбачає переоцінку активів з урахуванням інфляційних процесів та ринкових цін.	Адекватно відображає структуру активів; може застосовуватися в умовах високої інфляції.	Складність розрахунків; потребує значного обсягу інформації та індивідуальної переоцінки активів.
Метод оцінювання чистої ринкової вартості матеріальних активів	Передбачає коригування вартості матеріальних активів до ринкового рівня.	Забезпечує реалістичну оцінку матеріальних активів; придатний для підприємств із незначною часткою нематеріальних активів.	Не враховує потенційний прибуток; непридатний для підприємств із високою часткою нематеріальних активів.
Метод вартості заміщення	Оцінює підприємство виходячи з витрат на повне заміщення активів із збереженням профілю діяльності.	Орієнтований на капіталомісткі підприємства; простота логіки розрахунків.	Не відображає прибутковості та нематеріальних активів.
Метод ліквідаційної вартості	Використовується у разі припинення діяльності підприємства та реалізації активів.	Дає змогу визначити мінімальну вартість бізнесу.	Не відображає потенційної ринкової ціни; застосовується лише в екстремальних умовах.

Джерело: складено за [22]

Порівняльний (ринковий) підхід базується на принципі заміщення і передбачає визначення вартості підприємства шляхом зіставлення його з

аналогічними компаніями, щодо яких є доступна ринкова інформація. Даний підхід є найбільш ефективним за умови розвинутого фінансового ринку та наявності репрезентативної бази даних щодо угод купівлі-продажу бізнесу або ринкових котирувань. У його межах застосовуються методи галузевих коефіцієнтів і ринкових мультиплікаторів, які дозволяють швидко отримати орієнтовну ринкову оцінку бізнесу [23].

Характеристика методів порівняльного підходу наведена в табл. 1.5.

Таблиця 1.5. Методи оцінювання бізнесу за порівняльним підходом

Назва методу	Характеристика методу	Переваги	Недоліки
Метод галузевих коефіцієнтів	Ґрунтується на використанні рекомендованих співвідношень між ціною бізнесу та фінансовими показниками підприємств-аналогів.	Простота застосування; орієнтація на ринкові дані.	Обмеженість інформації; складність добору релевантних аналогів.
Метод ринкових мультиплікаторів	Передбачає порівняння оцінюваного підприємства з компаніями-аналогами за показниками прибутковості, доходів або активів.	Відображає реальні ринкові умови; зручний для інвесторів.	Висока залежність від якості ринкової інформації.

Джерело: складено за [22]

У статті О. Шерстюка [24] розглядаються методичні основи оцінювання вартості підприємств агропромислового виробництва з акцентом на сучасні тенденції розвитку оцінної практики, інтеграцію додаткових факторів, що впливають на ринкову вартість бізнесу, комплексний підхід до оцінювання, який поєднує традиційні методи і нові нефінансові параметри. Автор наголошує, що вартість підприємства формується під впливом широкого спектра факторів: фінансові (доходи, рентабельність, структура капіталу); виробничі (ефективність використання ресурсів); технологічні (цифровізація, автоматизація виробництва); соціальні та екологічні (ESG-фактори). Автор підкреслює, що традиційні підходи до оцінки бізнесу (доходний, ринковий, затратний) вже не можуть забезпечити повну і об'єктивну оцінку вартості сучасних агропідприємств без врахування якісних параметрів. Висновками автора є наступне: класичні методи оцінювання бізнесу залишаються базовими, але мають бути доповнені сучасними параметрами

для адекватної оцінки реальної вартості підприємства; факторний підхід, який включає як фінансові, так і нефінансові показники, забезпечує більш повне відображення економічної реальності оцінюваного підприємства; для підвищення об'єктивності оцінювання доцільно розробляти інтегровані методичні інструменти, що враховують як класичні, так і новітні чинники. Автор наголошує на тому, що сучасний оцінювач повинен:

- 1) враховувати ESG-компоненти (екологічну ефективність, соціальну відповідальність, корпоративне управління), оскільки вони суттєво впливають на інвестиційну привабливість підприємства;
- 2) інтегрувати цифрові рішення та аналітичні інструменти (big data, прогнозні моделі) у процес оцінювання;
- 3) розширювати традиційні фінансові показники додатковими факторами (наприклад, інноваційний потенціал або технологічний розвиток).

У статті авторів Т. Ожоганич , О. Єрмакова, О. Кленін , Л. Долінський, В. Глущевський, О. Ткач [25] досліджено перспективи розвитку аквакультури України в умовах переходу до циркулярної економіки та визначено її значення для продовольчої безпеки. Автори підкреслюють наявність значного природно-ресурсного потенціалу галузі, який використовується недостатньо ефективно, що зумовлює недооцінку біологічних і виробничих активів аграрного сектору. Оптимізація структури активів пов'язується з модернізацією виробництва, впровадженням інноваційних технологій та підвищенням ефективності використання водних ресурсів. У роботі також наголошено, що принципи циркулярної економіки сприяють формуванню замкнених ланцюгів створення вартості, повторному використанню відходів і зростанню інвестиційної привабливості підприємств. Водночас SWOT-аналіз галузі виявляє дисбаланс між ресурсним потенціалом і низьким рівнем інвестицій, зношеністю основних фондів та інституційними обмеженнями, що потребує удосконалення управління активами й державної підтримки. Отже, розвиток аквакультури на засадах циркулярної економіки розглядається як чинник підвищення економічної ефективності аграрного бізнесу та формування нових джерел доданої вартості.

Доповнюючи розгляд методичних підходів до оцінювання вартості активів і бізнесу в аграрному секторі, доцільно підкреслити, що вихідною основою такої оцінки виступає чинне нормативно-правове забезпечення оціночної діяльності в Україні. Насамперед йдеться про Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», який визначає правові засади здійснення оцінювання, суб'єктів оціночної діяльності, принципи державного регулювання та випадки обов'язкового проведення оцінки [26]. Важливим інструментом методичного регулювання є також система Національних стандартів оцінки, що встановлюють єдині підходи, процедури та вимоги до визначення вартості різних об'єктів. Особливе значення для дослідження вартості бізнесу має Національний стандарт № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів», який регламентує порядок оцінювання підприємства як єдиного господарського об'єкта, передбачає необхідність урахування всіх видів активів і зобов'язань, потенціалу генерування доходу та впливу зовнішнього ринкового середовища [26]. Застосування положень зазначених нормативних актів забезпечує методичну узгодженість використання дохідного, затратного та порівняльного підходів, підвищує об'єктивність визначення ринкової вартості аграрних підприємств і створює правові передумови для інтеграції національної практики оцінювання у міжнародний економічний простір (табл. 1.6).

Такий поетапний підхід забезпечує правову коректність, методичну обґрунтованість і достовірність визначення вартості бізнесу, що особливо важливо для аграрних підприємств в умовах ринкової трансформації економіки. Отже, методичні підходи до оцінювання вартості активів і бізнесу в аграрному секторі ґрунтуються на поєднанні дохідного, затратного та порівняльного підходів, кожен з яких має чітко визначену сферу застосування залежно від фінансового стану підприємства, стабільності доходів і доступності ринкової інформації. Дохідний підхід є пріоритетним для оцінювання діючих аграрних підприємств, оскільки дозволяє врахувати їх здатність генерувати майбутні грошові потоки, однак потребує якісного прогнозування та обґрунтованого вибору ставки дисконтування. Затратний підхід доцільний за умов нестабільної діяльності або ліквідації

підприємства та забезпечує оцінку бізнесу через вартість його активів з урахуванням зобов'язань, але не відображає інвестиційного потенціалу.

Таблиця 1.6. Порядок оцінювання вартості майна та бізнесу

Етап оцінювання	Зміст етапу	Нормативне підґрунтя
1. Визначення підстав для проведення оцінки	Встановлення мети оцінювання, об'єкта оцінки, виду вартості, дати оцінки та правових підстав її проведення.	Закон України про оцінку майна
2. Укладання договору на проведення оцінки	Оформлення правовідносин між замовником і суб'єктом оціночної діяльності, визначення умов, строків, вартості робіт і відповідальності сторін.	Закон України про оцінку майна
3. Ідентифікація об'єкта оцінки	Визначення складу активів і зобов'язань, правового статусу підприємства, структури майнового комплексу та характеристик діяльності.	Національний стандарт № 3
4. Збір і аналіз інформації	Дослідження фінансової звітності, ринкового середовища, галузевих умов, технічного стану активів, ризиків і перспектив розвитку підприємства.	Закон України; Нацстандарт № 3
5. Вибір методичних підходів і методів оцінки	Обґрунтування застосування дохідного, затратного та порівняльного підходів залежно від мети оцінювання та наявності інформації.	Нацстандарт № 3
6. Проведення розрахунків вартості	Застосування обраних методів, визначення вартості активів, грошових потоків, ринкових аналогів, узгодження отриманих результатів.	Нацстандарт № 3
7. Узгодження результатів і визначення підсумкової вартості	Порівняння результатів різних підходів, встановлення остаточного значення вартості підприємства як цілісного майнового комплексу.	Нацстандарт № 3
8. Складання звіту про оцінку майна	Документальне оформлення результатів оцінювання, опис використаних методів, вихідних даних і висновків оцінювача.	Закон України; Нацстандарт № 3
9. Рецензування (за потреби)	Перевірка звіту іншим оцінювачем або уповноваженим органом на відповідність законодавству та стандартам оцінки.	Закон України
10. Використання результатів оцінки	Застосування визначеної вартості для управлінських рішень, приватизації, інвестування, застави, бухгалтерського обліку тощо.	Закон України

Джерело: складено за [26, 27]

Порівняльний підхід дозволяє визначити ринкову орієнтовну вартість бізнесу, проте його застосування в аграрному секторі України обмежене недостатнім розвитком ринку та дефіцитом достовірних аналогів. Сучасні

дослідження доводять, що для адекватної оцінки вартості аграрних підприємств класичні підходи мають бути доповнені факторним аналізом і нефінансовими параметрами, зокрема ESG-чинниками, технологічним рівнем і цифровізацією, що забезпечує більш об'єктивне відображення реальної економічної вартості бізнесу.

1.4. Теоретичні основи оптимізації структури активів та вплив її параметрів на фінансову ефективність і вартість бізнесу

Оптимізація структури активів підприємства є однією з ключових теоретичних засад фінансового менеджменту, оскільки саме від раціонального співвідношення між окремими видами активів залежить рівень фінансової ефективності, ліквідності, стійкості та загальна вартість бізнесу. Структура активів формується під впливом галузевої специфіки, тривалості операційного циклу, рівня ризику та обраної фінансової стратегії, а її оптимізація спрямована на досягнення балансу між прибутковістю та фінансовою безпекою підприємства.

Теоретичною основою оптимізації активів є системний аналіз оборотних і необоротних складових майна підприємства, який дозволяє оцінити динаміку їх обсягу, частку у загальній вартості активів та відповідність стратегічним цілям розвитку. Аналіз оборотних активів передбачає визначення їх ролі у забезпеченні безперервності господарської діяльності, оцінку змін їх структури та виявлення факторів, що впливають на зростання або скорочення їх обсягу. Зіставлення темпів зростання оборотних активів із рівнем інфляції дає змогу відокремити реальні зміни від номінальних і зробити обґрунтовані висновки щодо ефективності управління ними.

Важливим теоретичним аспектом оптимізації структури активів є оцінка джерел їх фінансування, зокрема співвідношення власного та позикового оборотного капіталу. Частка власних джерел фінансування оборотних активів виступає індикатором фінансової стійкості та незалежності підприємства, тоді як надмірна залежність від зовнішніх ресурсів підвищує фінансові ризики та може негативно впливати на ринкову вартість бізнесу. Саме тому оптимальна структура

активів повинна узгоджуватися зі структурою капіталу та загальною фінансовою політикою підприємства.

Суттєвий вплив на фінансову ефективність і вартість бізнесу має управління матеріальними запасами, які формують значну частку оборотних активів. Теоретичні моделі оптимізації запасів, зокрема модель економічного розміру замовлення (EOQ), базуються на мінімізації сукупних витрат, пов'язаних із закупівлею, зберіганням та дефіцитом ресурсів. Раціонально визначений обсяг замовлення дозволяє скоротити тривалість операційного циклу, зменшити витрати на утримання запасів і вивільнити частину оборотного капіталу для інвестування в більш прибуткові напрями діяльності, що безпосередньо підвищує вартість бізнесу.

Альтернативним теоретичним підходом до оптимізації структури оборотних активів є концепція своєчасності (Just-in-Time), яка ґрунтується на принципах бережливого виробництва та орієнтована на мінімізацію запасів і усунення втрат. Реалізація цієї концепції сприяє підвищенню оборотності активів, зменшенню заморожених коштів і покращенню показників рентабельності, однак потребує стабільних логістичних зв'язків і високого рівня організації виробничих процесів.

Важливим теоретичним інструментом оптимізації структури активів є нормування оборотних активів, яке полягає у визначенні економічно обґрунтованого мінімального обсягу ресурсів, необхідного для безперебійного виробництва, реалізації продукції та здійснення розрахунків. Невідповідність фактичного рівня оборотних активів нормативному призводить або до дефіциту ресурсів, що порушує виробничий процес і знижує доходи, або до їх надлишку, який зумовлює зростання витрат, втрату ліквідності та знецінення капіталу в умовах інфляції.

Окреме місце у структурі активів займає дебіторська заборгованість, рівень якої безпосередньо впливає на ліквідність і фінансову стійкість підприємства. Теоретичні засади її оптимізації ґрунтуються на прискоренні обороту коштів, оцінці платоспроможності контрагентів та впровадженні ефективної кредитної політики. Надмірна дебіторська заборгованість підвищує ризик фінансових втрат і знижує ринкову вартість бізнесу, тоді як раціональне управління нею сприяє

скороченню фінансового циклу та зростанню ефективності використання активів [28].

Таким чином, оптимізація структури активів є комплексним теоретичним процесом, спрямованим на досягнення збалансованого співвідношення між ліквідністю, прибутковістю та ризиком. Рационально сформована структура активів забезпечує підвищення фінансової ефективності підприємства, прискорення оборотності капіталу та зростання вартості бізнесу, що робить її одним із ключових чинників довгострокового економічного розвитку.

Важливою передумовою підвищення фінансової ефективності та вартості бізнесу в умовах економічної нестабільності є раціоналізація структури активів підприємства, зокрема оптимізація складу та використання необоротних активів. У період подолання наслідків економічних криз, пандемії COVID-19 та дії воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває пошук інструментів, які дозволяють підприємствам зберігати ліквідність, забезпечувати стабільні грошові потоки та підвищувати віддачу від наявного майна без залучення дорогих зовнішніх фінансових ресурсів. Одним із таких інструментів є механізм орендних відносин, який у теоретичному аспекті може розглядатися як важливий елемент оптимізації структури необоротних активів.

З позицій теорії управління активами орендні відносини дозволяють включати в господарський оборот ті об'єкти основних засобів, які не використовуються у виробничому процесі за своїм функціональним призначенням або мають низький рівень завантаження. Це сприяє зменшенню частки «пасивних» активів у загальній структурі майна підприємства, підвищенню оборотності капіталу та зростанню фінансових результатів. Таким чином, оренда виступає альтернативою продажу активів і водночас механізмом збереження майнового потенціалу підприємства.

У науковій літературі поняття механізму орендних відносин традиційно розглядається переважно в контексті земельної оренди або оренди державного майна. Разом із тим, з позицій фінансової теорії та корпоративного управління цей механізм доцільно трактувати ширше – як систему майнових і фінансово-

економічних відносин між суб'єктами господарювання щодо платного, строкового та договірною використання активів. У такому розумінні механізм орендних відносин інтегрує в собі суб'єктний склад (орендодавець і орендар), об'єкти оренди (необоротні матеріальні та нематеріальні активи), договірні умови та фінансове забезпечення у формі орендних платежів.

Теоретично обґрунтована структура активів підприємства передбачає узгодженість між їх складом, джерелами фінансування та стратегічними цілями розвитку бізнесу. У цьому контексті оренда та лізинг виступають ефективними інструментами реструктуризації необоротних активів. Операційна оренда дозволяє підприємству отримувати регулярні грошові надходження без втрати права власності на актив, що позитивно впливає на показники ліквідності, фінансової стійкості та ринкової вартості бізнесу. Фінансовий лізинг, своєю чергою, орієнтований на довгострокову перспективу та передбачає трансформацію активів у грошові потоки з подальшою передачею права власності, що може бути доцільним за умов потреби швидкої мобілізації капіталу.

З теоретичної точки зору вибір між операційною орендою та фінансовим лізингом є складовою політики управління активами і безпосередньо впливає на вартість бізнесу. Операційна оренда забезпечує збереження активів на балансі підприємства та формування стабільних доходів, що підвищує інвестиційну привабливість і довгострокову цінність компанії. Фінансовий лізинг, навпаки, сприяє зростанню грошових потоків у коротко- та середньостроковому періоді, але супроводжується зменшенням майнової бази підприємства.

Важливим теоретичним аспектом оптимізації структури активів через орендні механізми є визначення економічно обґрунтованого рівня орендних платежів. Вони мають враховувати вартість активу, рівень амортизації, ризики його використання, альтернативну дохідність капіталу та ринкові умови. Саме через систему орендних платежів необоротні активи трансформуються з малоліквідної форми у стабільні грошові потоки, що безпосередньо впливає на фінансову ефективність підприємства [29].

Узагальнюючи теоретичні положення, можна стверджувати, що механізм орендних відносин є важливою складовою системи управління необоротними активами та інструментом оптимізації їх структури. Його застосування дозволяє підвищити ефективність використання майна, зменшити фінансові ризики, покращити ліквідність і забезпечити зростання вартості бізнесу без залучення додаткового власного або позикового капіталу. В умовах обмеженого доступу до кредитних ресурсів і високого рівня економічної невизначеності в Україні орендні та лізингові механізми набувають особливого значення як інструменти сучасної фінансової політики підприємства та довгострокового управління його активами.

У наукових дослідженнях сформувалася значна кількість концепцій, які пояснюють закономірності формування структури капіталу та її вплив на ринкову вартість компанії, фінансову стійкість і прибутковість. Водночас більшість класичних теорій зосереджуються переважно на співвідношенні власних і позикових джерел фінансування, залишаючи поза належною увагою питання оптимального розміщення цих ресурсів в активах підприємства.

Традиційні підходи до формування структури капіталу, зокрема теорії чистого операційного та чистого прибутку, компромісна теорія, агентська, сигнальна теорії, теорія ієрархій та модифікації теорії Модильяні–Міллера, по-різному трактують доцільність використання боргового фінансування та можливість існування оптимальної структури капіталу. Проте їх спільною рисою є фінансова спрямованість аналізу, за якої капітал розглядається насамперед як сукупність грошових ресурсів або джерел їх мобілізації. Такий підхід є методологічно обмеженим, особливо в умовах трансформаційної економіки та нестабільного ринкового середовища, де саме структура активів значною мірою визначає рівень ліквідності, платоспроможності та здатність бізнесу генерувати грошові потоки.

З позицій сучасної економічної теорії капітал доцільно розглядати як багатовимірну категорію, що охоплює фінансову, матеріально-речову та інтелектуальну складові. У цьому контексті оптимізація структури активів виступає ключовою ланкою управління сукупним капіталом, оскільки саме активи

відображають матеріалізацію фінансових ресурсів і водночас формують основу для реалізації інтелектуального потенціалу підприємства. Такий підхід змінює акценти з простого балансування джерел фінансування на пошук ефективного співвідношення між оборотними й необоротними активами, матеріальними та нематеріальними ресурсами, а також між ліквідними і капіталомісткими елементами майна.

Параметри структури активів безпосередньо впливають на фінансову ефективність бізнесу. З одного боку, надмірна концентрація ресурсів у необоротних активах знижує ліквідність і фінансову гнучкість підприємства, підвищує операційні ризики та потребу в зовнішньому фінансуванні. З іншого боку, домінування оборотних активів може негативно впливати на виробничий потенціал і довгострокову конкурентоспроможність. Тому оптимальна структура активів повинна забезпечувати баланс між дохідністю, ризиком і ліквідністю, що відповідає базовим принципам фінансового менеджменту.

Особливого значення в цьому контексті набуває інтелектуальна складова активів, яка формує нематеріальну основу вартості бізнесу. У сучасній економіці знань саме інтелектуальний капітал, ділова репутація, організаційні компетенції та людські ресурси дедалі частіше визначають ринкову оцінку підприємства, перевищуючи балансову вартість його матеріальних активів. Відповідно, оцінювання ефективності структури активів має здійснюватися не лише з позицій облікової вартості, а й з урахуванням економічної вартості бізнесу, яка включає гудвіл та інші нематеріальні елементи.

Теоретично оптимізація структури активів має базуватися на багатокритеріальному підході, який поєднує максимізацію рентабельності активів, мінімізацію їх вартості фінансування та обмеження фінансових ризиків. Вибір домінуючого критерію оптимізації залежить від стану внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства. За несприятливих умов першочергового значення набуває збереження ліквідності та фінансової стійкості, тоді як у сприятливому середовищі акцент зміщується в бік зростання прибутковості та вартості бізнесу [30].

Таким чином, теоретичні основи оптимізації структури активів виходять за межі класичних фінансових концепцій і передбачають комплексний підхід до управління майном підприємства. Оптимальна структура активів не має універсальних пропорцій і формується індивідуально з урахуванням галузевої специфіки, стадії життєвого циклу підприємства, рівня ризику та стратегічних цілей розвитку. Саме через узгодження структури активів із параметрами фінансової ефективності забезпечується зростання вартості бізнесу та його довгострокова конкурентоспроможність.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ВАРТОСТІ ТА СТРУКТУРИ АКТИВІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

2.1. Інформаційне забезпечення та методика проведення оцінювання вартості активів аграрних підприємств

Інформаційне забезпечення оцінювання вартості активів підприємств є важливою складовою процесу управління підприємством, оскільки саме на основі достовірної та повної інформації формуються економічно обґрунтовані рішення щодо управління ресурсами, інвестування, реструктуризації чи розвитку бізнесу. Оцінювання вартості активів передбачає визначення їх реальної або справедливої вартості з урахуванням ринкових умов, технічного стану, потенціалу отримання економічних вигід у майбутньому та інших факторів. У сучасних умовах господарювання інформаційна база для такої оцінки формується з різноманітних джерел (з бухгалтерських, статистичних, аналітичних, нормативно-правових). Саме якість інформаційного забезпечення значною мірою визначає точність результатів оцінки та ефективність подальших управлінських рішень [31].

Важливою складовою інформаційного забезпечення є дані фінансової та бухгалтерської звітності підприємства. Саме ці джерела дозволяють отримати комплексне уявлення про структуру активів, їх вартість, джерела формування та ефективність використання. До основних документів, що містять таку інформацію, належать бухгалтерський баланс (звіт про фінансовий стан), звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів та інші форми фінансової звітності. У бухгалтерському балансі відображається структура активів підприємства, їх розподіл за видами, а також джерела фінансування цих активів. Така інформація є основою для аналізу структури майна підприємства, визначення рівня ліквідності активів, їх оборотності та здатності генерувати майбутні економічні вигоди. Наприклад, баланс підприємства дає змогу визначити співвідношення між необоротними та оборотними активами, що дозволяє оцінити ефективність

використання ресурсів та рівень фінансової стійкості підприємства. У свою чергу, звіт про фінансові результати містить інформацію про доходи, витрати та прибуток підприємства, що використовується при оцінюванні активів з точки зору їх здатності генерувати грошові потоки в майбутньому [32].

Інформаційна база оцінювання активів також включає статистичну та управлінську інформацію, що формується як всередині підприємства, так і поза його межами. До таких джерел належать статистичні звіти щодо інвестиційної діяльності, показників виробництва, капітальних інвестицій, а також інформація про дебіторську та кредиторську заборгованість, інвестиційні проєкти та інші аспекти господарської діяльності. Ці дані використовуються для аналізу тенденцій розвитку підприємства, оцінювання ефективності використання активів, а також прогнозування майбутніх фінансових результатів. Зокрема, статистична звітність може містити інформацію про обсяги інвестицій, структуру капітальних вкладень, участь підприємства у міжнародних інвестиційних процесах тощо, що має важливе значення при визначенні вартості активів підприємства та оцінці його інвестиційної привабливості [31].

Особливе значення для оцінювання вартості активів має нормативно-правова інформація, яка визначає методологічні засади проведення оцінки майна підприємств. В Україні процедура оцінювання активів регулюється низкою нормативних актів, зокрема Національними стандартами оцінки майна [33] та спеціальними методиками, затвердженими державними органами [34]. Відповідно до цих документів, оцінка активів може здійснюватися за різними видами вартості, зокрема ринковою, відновлювальною, ліквідаційною або залишковою вартістю. Вибір конкретного виду вартості залежить від мети оцінки та особливостей активу. Наприклад, під час переоцінки необоротних активів може визначатися їх ринкова або відновлювальна вартість, що дозволяє врахувати реальні умови функціонування підприємства та зміну вартості ресурсів у часі.

У системі нормативного забезпечення оцінювання вартості активів аграрних підприємств важливе місце займають Національні положення (стандarti) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), які формують інформаційну базу для

визначення вартості майна та відображення його у фінансовій звітності. Дані бухгалтерського обліку, сформовані відповідно до НП(С)БО, використовуються як вихідна інформація під час проведення оцінки активів у межах державних методик, зокрема методики оцінювання майна, затвердженої Кабінетом Міністрів України. Важливе значення має НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», який визначає принципи формування фінансової звітності та встановлює правила розкриття інформації про активи, зобов'язання і власний капітал підприємства, що забезпечує достовірність інформаційної бази для оцінювання вартості майна. Значну роль у визначенні вартості необоротних активів відіграє НП(С)БО 7 «Основні засоби», який регламентує порядок їх первісної оцінки, переоцінки, амортизації та відображення у фінансовій звітності; інформація про залишкову або переоцінену вартість основних засобів використовується як база для подальших експертних розрахунків вартості активів підприємства. Для оцінювання оборотних активів важливим є НП(С)БО 9 «Запаси», що встановлює правила оцінки матеріальних ресурсів, готової продукції та інших запасів, які в аграрному секторі включають насіння, корми, добрива та сільськогосподарську продукцію. Крім того, у процесі визначення реальної вартості майна застосовується НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів», який регламентує порядок визначення втрат від зменшення корисності активів та коригування їх балансової вартості. Особливе значення для аграрних підприємств має НП(С)БО 30 «Біологічні активи», яке встановлює методологічні засади обліку живих тварин і рослин та передбачає їх оцінку за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на місці продажу, що наближує бухгалтерську оцінку до ринкової вартості та забезпечує більш об'єктивну інформаційну базу для проведення економічної оцінки активів [35]. Отже, НП(С)БО визначають методологічні засади формування інформації про активи підприємств у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, що створює необхідне інформаційне підґрунтя для проведення їх професійної оцінки відповідно до державних методик і забезпечує достовірність визначення вартості активів аграрних підприємств.

Інформаційне забезпечення оцінювання активів включає також зовнішні джерела інформації, які характеризують ринкове середовище діяльності підприємства. До таких джерел належать дані про стан ринку, рівень цін на аналогічні активи, інформація про попит і пропозицію, інвестиційні ризики, галузеві тенденції розвитку. Ці дані особливо важливі при застосуванні ринкового підходу до оцінки активів, коли вартість майна визначається на основі порівняння з аналогічними об'єктами, що продаються або вже були реалізовані на ринку. Крім того, зовнішня інформація використовується при застосуванні дохідного підходу до оцінки активів, який передбачає визначення вартості активу на основі майбутніх грошових потоків, що він здатний генерувати. У такому випадку необхідними є дані щодо прогнозів доходів, витрат, темпів розвитку ринку, рівня інфляції та ставки дисконтування, які використовуються для визначення поточної вартості майбутніх грошових потоків [36].

Не менш важливою складовою інформаційного забезпечення оцінювання вартості активів є внутрішня управлінська інформація підприємства. Вона включає планові показники, бюджети, бізнес-плани, прогнози розвитку, внутрішні стандарти використання ресурсів, технологічні нормативи, виробничі програми та інші документи, що характеризують стратегічні та операційні аспекти діяльності підприємства. Такі дані дозволяють оцінити ефективність використання активів, визначити їх потенціал щодо створення доданої вартості та сформулювати прогнози майбутніх економічних вигід. Внутрішня інформація також може включати результати інвентаризації активів, технічну документацію, інформацію про стан обладнання, ступінь зносу основних засобів, а також результати аудиту чи внутрішнього контролю.

Інформаційне забезпечення процесу оцінювання активів формується з різних джерел. До основних джерел інформації належать бухгалтерська та фінансова звітність підприємства, документи первинного обліку, матеріали інвентаризації, технічна документація на об'єкти нерухомості та обладнання, кадастрові дані щодо земельних ділянок, а також ринкова інформація про аналогічні об'єкти.

Методика проведення оцінювання вартості активів підприємств, у тому числі аграрних, в Україні базується на положеннях нормативно-правових актів держави, серед яких важливе місце займає постанова Кабінету Міністрів України №224 від 20.02.2019 р. «Про внесення змін до Методики оцінки майна» [37]. Дана методика встановлює порядок організації та проведення оцінки активів, визначає інформаційну базу оцінювання, а також вимоги до підготовки вихідних даних, що є ключовими для формування достовірної вартості активів підприємств.

Оцінювання вартості активів аграрних підприємств має особливе значення для ефективного управління майновим комплексом, визначення інвестиційної привабливості, проведення реорганізації підприємств, приватизації, формування статутного капіталу або визначення розміру збитків. В аграрному секторі активи включають широкий спектр об'єктів: земельні ділянки, будівлі та споруди сільськогосподарського призначення, техніку, обладнання, багаторічні насадження, біологічні активи, а також нематеріальні ресурси. Саме тому методика оцінювання передбачає комплексний підхід, який поєднує різні джерела інформації та методичні підходи до визначення вартості майна.

Важливим етапом методики оцінювання є підготовчий етап, який передбачає збір інформації про об'єкт оцінки. На цьому етапі можуть проводитися інвентаризація майна, аудит фінансової звітності підприємства, а також відбір суб'єкта оціночної діяльності для проведення незалежної оцінки. Основною метою підготовчого етапу є формування повного масиву вихідних даних, які забезпечують об'єктивність результатів оцінювання. Інвентаризація дозволяє встановити фактичну наявність активів, їх технічний стан, фізичні характеристики та ступінь зносу. Аудит, у свою чергу, підтверджує достовірність бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства, що є важливою інформаційною базою для оцінки вартості активів.

У методиці підкреслюється, що вихідні дані для проведення незалежної оцінки повинні містити характеристики об'єкта оцінки та надаватися суб'єкту оціночної діяльності балансоутримувачем майна або органом управління майном у встановлений термін після укладення договору на проведення оцінки. Особливу

роль у методиці оцінювання відіграє інформація про фізичні характеристики активів. Для об'єктів нерухомості та основних засобів використовуються дані технічних паспортів, інвентарних карток, актів приймання-передачі, проєктно-кошторисної документації, а також матеріали будівельно-технічної експертизи. Для аграрних підприємств важливою є також інформація про агробіологічні характеристики активів, наприклад площу і родючість земельних ділянок, стан багаторічних насаджень, продуктивність тваринницьких комплексів. Ці дані дозволяють більш точно визначити економічний потенціал активів і їх здатність генерувати доходи у майбутньому.

Методика оцінки майна передбачає використання різних видів вартості залежно від мети оцінювання. Найчастіше застосовується ринкова вартість, яка відображає найбільш ймовірну ціну об'єкта на відкритому ринку за умов конкуренції. У випадках, коли відсутня достатня ринкова інформація, можуть використовуватися інші види вартості, зокрема залишкова вартість заміщення, відтворювальна вартість або ліквідаційна вартість. Вибір конкретного виду вартості здійснюється відповідно до положень національних стандартів оцінки майна та обґрунтовується у звіті про оцінку.

Згідно з методикою, під час оцінювання активів застосовуються три основні методичні підходи: витратний, дохідний та порівняльний. Витратний підхід ґрунтується на визначенні вартості відтворення або заміщення активу з урахуванням фізичного та морального зносу. Він часто використовується для оцінки спеціалізованих об'єктів, які не мають активного ринку, наприклад сільськогосподарських виробничих комплексів або інфраструктурних об'єктів. Дохідний підхід передбачає визначення вартості активу на основі очікуваних майбутніх доходів від його використання. У випадку аграрних підприємств це можуть бути доходи від вирощування сільськогосподарської продукції, оренди земельних ресурсів або використання виробничих потужностей. Порівняльний підхід базується на аналізі ринкових цін на аналогічні об'єкти та застосовується у випадках, коли існує достатня кількість ринкових даних для проведення порівняння.

Важливою складовою методики є документальне оформлення результатів оцінювання. За результатами проведення оцінки складається звіт про оцінку майна, який містить опис об'єкта оцінки, аналіз ринку, обґрунтування вибору методичних підходів, розрахунки вартості активів та підсумковий висновок про їхню вартість. Для необоротних активів підприємства формується висновок про вартість, який оформлюється відповідно до встановленої форми і може використовуватися для відображення результатів оцінки у бухгалтерському обліку або під час прийняття управлінських рішень.

Таким чином, методика проведення оцінювання вартості активів аграрних підприємств передбачає системний підхід, що включає формування достовірної інформаційної бази, проведення інвентаризації та аудиту, застосування різних методичних підходів до оцінки та належне документальне оформлення результатів. Використання комплексної інформації про активи, їх технічні та економічні характеристики, а також ринкові умови дозволяє забезпечити об'єктивність визначення вартості майна та підвищує ефективність управління ресурсами підприємства.

2.2. Аналіз структури активів, доходів і витрат аграрного бізнесу

Поглиблена оцінка фінансово-економічного стану підприємства неможлива без детального дослідження структури його активів, а також формування доходів і витрат, які безпосередньо відображають результати господарської діяльності. Саме активи визначають ресурсний потенціал суб'єкта господарювання, рівень його виробничих можливостей і здатність генерувати прибуток у майбутньому. Водночас структура доходів і витрат дозволяє оцінити ефективність використання цих ресурсів та виявити ключові фактори формування фінансового результату. З огляду на галузеву специфіку аграрного бізнесу, де значну роль відіграють біологічні активи, сезонність виробництва та висока капіталомісткість, особливого значення набуває аналіз співвідношення між необоротними й оборотними активами, а також структура витрат і джерела формування доходів.

У цьому контексті доцільним є проведення комплексного аналізу структури активів, доходів і витрат на прикладі реального суб'єкта господарювання – ASTARTA HOLDING PLC, що дозволить не лише проілюструвати теоретичні положення, а й отримати практичні висновки щодо тенденцій розвитку аграрного підприємства. Отже, проведемо аналіз структури активів ASTARTA HOLDING PLC за 2022–2025 рр. з метою оцінки динаміки їх змін, виявлення структурних зрушень (табл. 2.1).

Таблиця 2.1. Структура активів ASTARTA HOLDING PLC за 2022-2025 рр., тис. грн

Показник	2022	%	2023	%	2024	%	2025	%	Відхилення 2025/2022	Відх. питомої ваги, в.п.
Необоротні активи	12604084	45,7	14150986	47,2	16836959	51,2	24201005	55,8	+11596921	+10,1
Оборотні активи	14957423	54,3	15828135	52,8	16030025	48,8	19143436	44,2	+4186013	-10,1
Баланс (активи)	27561507	100	29979121	100	32866984	100	43344441	100	+15782934	0

З метою більш глибокого та всебічного дослідження структури активів підприємства недостатньо обмежитися лише узагальненими показниками їх поділу на оборотні та необоротні. Важливим є також аналіз внутрішньої структури кожної групи активів, що дозволяє виявити ключові напрями формування ресурсного потенціалу, визначити домінуючі елементи та оцінити їх динаміку у часі (табл. 2.2).

Проведений аналіз структури активів ASTARTA HOLDING PLC за 2022–2025 рр. дозволяє сформулювати такі узагальнюючі висновки. Передусім, за даними табл. 2.1 спостерігається чітка тенденція до зростання загального обсягу активів підприємства, що свідчить про розширення масштабів діяльності та нарощування ресурсного потенціалу. У 2025 році активи зросли на 15 782 934 тис. грн порівняно з 2022 роком. При цьому відбувається суттєва трансформація структури активів: частка необоротних активів збільшилась з 45,7% до 55,8% (на 10,1 в.п.), тоді як частка оборотних активів відповідно зменшилась на аналогічну

величину. Це свідчить про посилення капіталомісткості бізнесу, що є характерним для аграрного сектору, де значна частина ресурсів зосереджена у виробничій базі та довгострокових активах. Зростання необоротних активів (на 11 596 921 тис. грн) відбулося більш високими темпами порівняно з оборотними, що вказує на активну інвестиційну політику підприємства, спрямовану на модернізацію матеріально-технічної бази, оновлення основних засобів та розвиток виробничих потужностей.

Таблиця 2.2. Деталізація структури активів ASTARTA HOLDING PLC за 2022-2025 рр., тис. грн

Показник	2022	%	2023	%	2024	%	2025	%	Абс. відх.	Відносн е відх., %
Необоротні активи										
Основні засоби	7605525	27,6	8 030 921	26,8	9374543	28,5	16212850	37,4	+8607325	+113,2
Активи з права користування	3799228	13,8	4522250	15,1	5290189	16,1	6281145	14,5	+2481917	+65,3
Біологічні активи (довгостроков і)	1167018	4,2	1545391	5,2	2095790	6,4	1661767	3,8	+494749	+42,4
Оборотні активи										
Запаси	9510154	34,5	10760434	35,9	9693028	29,5	12218403	28,2	+2708249	+28,5
Біологічні активи (поточні)	1284184	4,7	738512	2,5	853908	2,6	1068900	2,5	-215284	-16,8
Дебіторська заборгованість	905513	3,3	1653477	5,5	1180284	3,6	1050547	2,4	+145034	+16
Грошові кошти	1018898	3,7	559899	1,9	2124548	6,5	2006137	4,6	+987239	+96,9

Деталізований аналіз (табл. 2.2) дає можливість глибше оцінити внутрішні структурні зрушення. У складі необоротних активів найбільшу частку займають основні засоби, які демонструють стабільне зростання як в абсолютному вимірі, так і за питомою вагою (з 27,6% до 37,4%). Це підтверджує інвестиційну спрямованість діяльності підприємства. Значне зростання активів з права користування (на 65,3%) говорить про активне використання орендних відносин, що є типовим для аграрного бізнесу (зокрема щодо земельних ресурсів).

Особливої уваги заслуговує динаміка довгострокових біологічних активів, які зросли майже на 42,4%. Це свідчить про розширення біологічної бази виробництва (посівів, багаторічних насаджень тощо).

У структурі оборотних активів найбільшу частку традиційно займають запаси, однак їх питома вага у 2025 році зменшилась з 34,5% до 28,2%, незважаючи на незначне абсолютне зростання. Поточні біологічні активи, навпаки, демонструють скорочення як у абсолютному, так і у відносному вимірі, що пов'язано зі змінами у виробничому циклі та сезонними коливаннями.

Дебіторська заборгованість зросла на 16%, що потребує додаткової уваги з точки зору контролю за платіжною дисципліною контрагентів. Водночас суттєве зростання грошових коштів (на 96,9%) є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства.

Отже, загалом структура активів підприємства характеризується зміщенням у бік необоротних активів, активним інвестуванням у виробничий потенціал та поступовою оптимізацією оборотного капіталу. Такі тенденції відповідають специфіці аграрного бізнесу та можуть розглядатися як ознака стратегічного розвитку підприємства, орієнтованого на довгострокове зростання.

На основі фінансової звітності ASTARTA HOLDING PLC проведемо аналіз структури доходів за 2022–2025 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. Структура доходів ASTARTA HOLDING PLC за 2022–2025 рр., тис. грн

Показники	2022	2023	2024	2025	Частка 2022, %	Частка 2023, %	Частка 2024, %	Частка 2025, %	Відхилення 2025/2022	Темп приросту, %
Дохід від реалізації	1755400 4	2444626 2	2653140 8	2221359 2	71, 1	72, 8	69, 2	90, 6	+465958 8	+26, 5
Зміни справедлив ої вартості БА	2604164	2303191	3452138	2164340	10, 5	6,9	9,0	8,8	-439824	- 16,9
Інший операційни й дохід	41399	56152	61497	50718	0,2	0,2	0,2	0,2	+9319	+22, 5

Продовження Таблиці 2.3

Фінансові доходи	65512	75039	124103	83401	0,3	0,2	0,3	0,3	+17889	+27,3
Інші доходи	1831	(1581)	4039	4638	0,0 0	0,0 0	0,0 0	0,0 2	+2807	+153, 3
Сукупний дохід (умовно)	2026691 0	3387306 3	3817318 5	2451668 9	100	100	100	100	+24977 9	+21

Основним джерелом доходів підприємства є дохід від реалізації продукції, частка якого стабільно перевищує 90%. У 2025 році він зріс на 26,5% порівняно з 2022 роком, що свідчить про розширення масштабів діяльності та зростання обсягів продажу аграрної продукції.

Важливою специфікою аграрного бізнесу є наявність статті зміни справедливої вартості біологічних активів (БА). Її частка коливається в межах 6,9–10,5%, що зумовлено впливом природно-кліматичних факторів, урожайності та ринкових цін. У 2025 році спостерігається падіння цього показника (на 16,9%), що свідчить про нижчий рівень ринкових цін. Інший операційний та фінансовий доходи займають незначну частку (менше 1%), що свідчить про високу концентрацію доходів у основній діяльності, характерну для аграрного сектору. Загалом структура доходів є стабільною та типовою: домінує операційна діяльність, а допоміжні доходи відіграють другорядну роль.

На основі фінансової звітності ASTARTA HOLDING PLC проведемо аналіз структури витрат за 2022–2025 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4. Структура витрат ASTARTA HOLDING PLC за 2022–2025 рр., тис. грн

Види витрат	2022	2023	2024	2025	Частка 2022, %	Частка 2023, %	Частка 2024, %	Частка 2025, %	Відхилення 2025/2022	Темп приросту, %
Собівартість реалізації	130217 50	179136 52	197549 02	179525 89	74, 4	74, 5	75, 2	76, 8	+49308 39	+37, 9
Адміністративні витрати	824452	109750 2	125511 2	151601 4	4,7	4,6	4,8	6,5	+69156 2	+83, 9

Продовження Таблиці 2.4

Витрати на збут	2359131	3453554	3715975	2147335	13,5	14,4	14,2	9,2	-211796	-9
Інші операційні витрати	289246	549642	507287	499758	1,7	2,4	1,9	2,1	+210512	+72,8
Фінансові витрати	1015656	1024886	1091086	1257088	5,8	4,3	4,2	5,4	+241432	+23,8
Разом витрат	17510235	24039236	26324362	23372784	100	100	100	100	+5862549	+33,5

У структурі витрат домінує собівартість реалізації, частка якої перевищує 76% протягом усього періоду. Це свідчить про матеріалоемний характер аграрного виробництва, де основними витратами є насіння, добрива, паливо та інші ресурси.

Витрати на збут займають друге місце (9–15%), що пояснюється значними витратами на логістику, транспортування та експорт продукції. Їх спадання на 9% вказує на оптимізацію логістичних ланцюгів або перехід на вигідніші умови поставки. Адміністративні витрати залишаються відносно стабільними (близько 5% за період 2022-2024 рр.) що свідчить про контроль за управлінськими витратами навіть при розширенні бізнесу. Проте у 2025 році даний показник становить 6,5%, що означає швидкий ріст адміністративного апарату ніж ріст бізнесу. Інші операційні витрати мають нестабільну динаміку, що може бути пов'язано з курсовими різницями, штрафами або разовими витратами. Фінансові витрати зростають (+23,8%), що свідчить про розширення, яке частково відбулося за рахунок боргу та є нормальною стратегією для капіталомісткого агробізнесу.

Аналіз показав, що у 2022–2025 рр. ASTARTA HOLDING PLC демонструє зростання масштабів діяльності, що підтверджується збільшенням доходів (на 21%) та витрат (на +33,5%).

Структура витрат є типовою для аграрного сектору з домінуванням виробничої собівартості. Водночас спостерігається зростання витрат на збут, що пов'язано з розширенням ринків реалізації.

Негативною тенденцією є те, що темпи зростання витрат перевищують темпи зростання доходів, що сприяло зменшенню чистого прибутку з 38 173 185 тис. грн

(за 2024 рік) до 24 516 689 тис. грн (за 2025 рік).

Загалом підприємство прибуткове, проте разом із цим його прибутковість падає, тому потрібна оптимізація: скорочення фіксованих витрат, або забезпечення стабільнішого рівня доходів (хеджування, диверсифікація, контрактне виробництво).

2.3. Оцінювання вартості аграрного бізнесу з використанням дохідного підходу

Оцінювання вартості аграрного бізнесу (на прикладі ASTARTA HOLDING PLC) доцільно здійснювати із застосуванням дохідного підходу, який дозволяє визначити економічну цінність підприємства на основі очікуваного прибутку. Для практичного прикладу використано метод капіталізації чистого доходу, який передбачає перетворення прогнозованого чистого прибутку у поточну вартість підприємства шляхом ділення прибутку на ставку капіталізації.

Вихідними даними для розрахунку стали фінансові результати ASTARTA HOLDING PLC за 2025 рік, коли чистий прибуток становив 876 776 тис. грн. Для врахування ризиків аграрного сектору та інвестиційної нестабільності було прийнято ставку капіталізації на рівні 18 % (0,18).

Таким чином, вартість підприємства за формулою $V = \text{ЧП} / r$ (2.1.) визначається як $876\,776 \div 0,18 = 4\,870\,978$ тис. грн, або близько 4,9 млрд грн. Цей розрахунок показує, що за поточного рівня доходів та заданої ставки капіталізації економічна цінність ASTARTA HOLDING PLC, розглянута як джерело майбутніх доходів для інвестора, становить приблизно 4,9 млрд грн.

Однак метод капіталізації чистого доходу має свої обмеження, оскільки він передбачає стабільність прибутку і не враховує можливих змін у обсягах виробництва, коливання цін на продукцію, вплив кліматичних або регуляторних факторів. Для отримання більш детальної та обґрунтованої оцінки вартості підприємства доцільно застосовувати метод дисконтування грошових потоків (DCF), який дозволяє врахувати динаміку фінансових показників, прогнозоване

зростання грошових потоків та ризику інвестування у довгостроковій перспективі, забезпечуючи комплексну оцінку економічної цінності аграрного бізнесу.

Практична перевірка ефективності методики оцінювання вартості бізнесу передбачає її застосування до реального або умовного підприємства. У межах дослідження використано підхід, що застосовувався у кейсі Mansilla's Businesses, де оцінювання вартості бізнесу здійснюється на основі методу дисконтування майбутніх грошових потоків (Discounted Cash Flow, DCF). Даний підхід широко використовується у міжнародній практиці оцінювання підприємств, оскільки дозволяє визначити їхню економічну вартість як поточну вартість майбутніх доходів, які генерує підприємство.

Метод дисконтування грошових потоків ґрунтується на припущенні, що вартість підприємства визначається величиною майбутніх грошових потоків, які воно здатне генерувати, з урахуванням фактору часу та ризику інвестування. Майбутні грошові потоки приводяться до поточної вартості за допомогою ставки дисконтування, що відображає альтернативну вартість капіталу та ризику інвестицій.

$$V = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} + \frac{TV}{(1+r)^n} \quad (2.2.)$$

де V – поточна вартість підприємства;

CF_t – прогнозований грошовий потік у період t ;

r – ставка дисконтування;

n — тривалість прогнозного періоду;

TV – термінальна (післяпрогнозна) вартість підприємства.

Термінальна вартість, як правило, визначається за моделлю постійного зростання Гордона–Шапиро.

$$TV = CF_{n+1} / (r - g) \quad (2.3.)$$

де g – довгостроковий темп зростання грошових потоків.

Для практичної апробації методики розглянемо українське аграрне підприємство ASTARTA HOLDING PLC. Підприємство має стабільний земельний банк, сільськогосподарську техніку та налагоджені канали збуту продукції.

На основі фінансових результатів 2025 року (чистий прибуток 2025 р.: 876 776 тис. грн та прогнозів розвитку аграрного ринку сформовано прогноз грошових потоків на п'ятирічний період.

Основні припущення для розрахунку:

- 1) прогнозний період – 5 років;
- 2) ставка дисконтування – 18 %;
- 3) довгостроковий темп зростання – 5 %;
- 4) початковий прогнозований грошовий потік – 1 662 505 тис. грн (операційний грошовий потік)

Прогноз грошових потоків аграрного підприємства наведено в табл. 2.5.

Сума дисконтованих грошових потоків за прогнозний період становить 5 653 902 тис. грн.

Для визначення вартості підприємства після завершення прогнозного періоду використаємо модель постійного зростання. Грошовий потік шостого року становитиме:

$$CF_6 = 2\,020\,785 \times 1,05 = 2\,121\,824 \text{ тис. грн.}$$

Тоді термінальна вартість: $TV = 2\,121\,824 / (0,18 - 0,05) = 16\,321\,723 \text{ тис. грн.}$

Дисконтована термінальна вартість: $TV_{pv} = 16\,321\,723 \times 0,437 = 7\,132\,312 \text{ тис. грн.}$

Таблиця 2.5. Прогноз грошових потоків ASTARTA HOLDING PLC

Рік	Грошовий потік, тис. грн	Коеф. дисконтування	Дисконтований потік, тис. грн
1	1 662 505	0,847	1 408 142
2	1 745 630	0,718	1 253 362
3	1 832 912	0,609	1 116 243
4	1 924 557	0,516	993 072
5	2 020 785	0,437	883 083

Загальна вартість підприємства визначається як сума дисконтованих грошових потоків прогнозного періоду та дисконтованої термінальної вартості (табл. 2.6).

Таблиця 2.6. Підсумкова оцінка вартості аграрного підприємства, млн. грн.

Показник	Значення, тис. грн
Сума дисконтованих грошових потоків	5 653 902
Дисконтована термінальна вартість	7 132 312
Оцінена вартість підприємства	12 786 214

Практичне застосування методу дисконтування грошових потоків до ASTARTA HOLDING PLC дозволило визначити орієнтовну ринкову вартість підприємства на рівні близько 12 786 214 тис. грн, це означає, це свідчить про необхідність оптимізації структури активів підприємства. Дане значення вказує на проблему, адже за поточного рівня генерації грошових потоків, вартість підприємства є значно нижчою за вартість його чистих активів.

Основна причина це невідповідність між масштабом інвестицій в активи та їхньою фінансовою віддачею. Підприємство проводило агресивну інвестиційну політику, спрямовану на нарощування виробничого потенціалу протягом 2022 по 2025 роки. Вартість основних засобів за цей період зросла на 113%, з 7 605 525 тис. грн до 16 212 850 тис. грн. Активи з правом користування збільшились на 65%, з 3 799 228 тис. грн до 6 281 145 тис. грн, що демонструє розширення земельної власності та збільшення орендованих площ. Загальна вартість активів підприємства зросла з 27 561 507 тис. грн до 43 344 441 тис. грн, тобто на 57,3% за три роки.

Фінансування даних послуг забезпечувалось за рахунок власних коштів та шляхом нарощування боргового навантаження. Довгострокові позики зросли з 647 742 тис. грн у 2022 році до 2 951 200 тис. грн у 2025 році. Короткострокові позики збільшились з 1 623 919 тис. грн до 3 356 279 тис. грн. Лізингові зобов'язання зросли з 4 251 208 тис. грн до 6 604 113 тис. грн. Загальне боргове навантаження підприємства збільшилось, що призвело до зростання фінансових витрат на 23,8%.

Також здатність підприємства генерувати прибуток з наявних активів погіршилась, адже чистий прибуток у 2025 році склав 876 776 тис. грн. Темп приросту витрат за період (+33,5%) суттєво перевищив темп зростання доходів (+21%), тобто зростаючі витрати поглинають велику частку доходів.

2.4. Формування ставки дисконтування в аграрному секторі України

Формування ставки дисконтування в аграрному секторі України є ключовим елементом оцінювання вартості бізнесу чи інвестиційних проєктів, оскільки цей показник відображає альтернативну вартість капіталу та ризики інвестування в аграрну галузь. Ставка дисконтування використовується для приведення майбутніх грошових потоків (інвестиційних доходів) до їхньої поточної вартості, і її величина прямо впливає на оцінку економічної ефективності проєкту або підприємства в цілому. З економічної точки зору ставка дисконтування – це норма дохідності, яку очікує інвестор за вкладені кошти, компенсуючи ризики та фактор часу отримання грошових потоків [38].

У міжнародній та українській практиці вартість капіталу часто визначається через середньозважену вартість капіталу (WACC – Weighted Average Cost of Capital), яка враховує як вартість власного капіталу (прибутковості, що вимагається інвесторами), так і вартість позикового капіталу (відсоткові ставки за кредитами). Для аграрного бізнесу це особливо важливо, оскільки структури капіталу таких підприємств можуть суттєво відрізнятися (висока частка матеріальних активів, обігових коштів, сезонні цикли виробництва), що впливає на ризикову премію, яку інвестори закладають у ставку дисконтування [39].

У практиці фінансового аналізу ставка дисконтування визначається як коефіцієнт, що дозволяє перерахувати майбутні грошові потоки у їхню теперішню вартість і оцінити економічну доцільність інвестицій у підприємство або проєкт. Вона характеризує норму доходу на інвестований капітал та рівень його повернення в післяпрогнозний період, враховуючи компенсацію всіх ризиків, пов'язаних із вкладенням коштів у об'єкт оцінки. Чим більший ризик інвестування, тим вища ставка дисконтування, що відображає премію за ризик та очікувану доходність інвестора. Ставка дисконтування виконує три основні функції: характеризує норму прибутку, за якою майбутні грошові надходження приводяться до теперішньої вартості; показує рівень ризику вкладення коштів у об'єкт оцінки; та відображає вартість залученого капіталу підприємства. У практичному

застосуванні для аграрних підприємств можуть використовуватися різні методи визначення ставки дисконтування залежно від доступної інформації та специфіки проекту: показники інфляції та вартості доступного кредитного ресурсу, очікувана прибутковість альтернативних інвестицій, середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC) або експертна оцінка інвесторів щодо рівня необхідної доходності. Так, модель оцінки капітальних активів (CAPM) враховує ринковий ризик і безризикову ставку доходу, дозволяючи оцінити очікувану прибутковість активу з урахуванням його β -коефіцієнта; модифіковані версії цієї моделі додають премію за несистематичний ризик підприємства. Метод середньозваженої вартості капіталу (WACC) розраховується як сума вартості власного та позикового капіталу з урахуванням їхньої питомої ваги в структурі капіталу та податкового ефекту, що дозволяє визначити мінімально допустиму норму прибутковості інвестицій. Кумулятивний метод, поширений у країнах із нестабільною макроекономічною ситуацією, визначає ставку дисконтування як суму безризикової ставки, інфляції та премії за ризик і застосовується у випадках, коли статистична оцінка ризику або доходності проекту є ускладненою [40].

У бухгалтерській та фінансовій практиці ставка дисконтування часто базується на ринковій ставці відсотка, що використовується у операціях з аналогічними активами, а за її відсутності може визначатися на основі вартості можливих позик підприємства або розраховуватися на основі середньозваженої вартості капіталу [41]. При цьому до структури ставки дисконтування зазвичай включають декілька складових, зокрема базову процентну ставку на капітал, премію за кредитний ризик та очікуваний рівень інфляції, що дозволяє врахувати реальну вартість грошей у часі та ризику неповернення інвестицій [42].

Загальною базовою складовою ставки є безризикова ставка доходу, як правило, прибутковість державних цінних паперів, наприклад, облігацій внутрішнього державного займу (ОВДП), що в Україні можуть мати високі ставки через ризики інвестиційної та фінансової нестабільності. До цієї базової ставки додаються ризикові премії: за ризик країни, галузевий ризик аграрного сектору (пов'язаний із сезонністю, цінами на сировину, кліматичними умовами), ризик

ліквідності та ризик специфічного бізнесу. Кумулятивний підхід до розрахунку ставки дисконтування передбачає послідовне додавання цих ризикових премій до безризикової ставки, що дозволяє сформувати більш адекватну величину ставки для конкретного об'єкта оцінки.

У контексті аграрного сектору важливо враховувати, що ризики інвестування в цій галузі України традиційно вищі, ніж в інших секторах, через геополітичну нестабільність, погодні фактори, залежність від світових цін на сільськогосподарську продукцію та доступ до фінансування. Саме це обумовлює, чому для аграрних компаній у практичних розрахунках ставка дисконтування зазвичай значно перевищує безризикову ставку і може сягати двозначних показників (15–25% річних або більше), залежно від конкретних умов фінансування та оцінки ризику. На практиці, за складних умов ринку та високої невизначеності, інвестори можуть додатково модифікувати ставку, включаючи премії за специфічні ризики, що характерні саме для аграрних проєктів (наприклад, втрата врожаю, коливання цін, логістичні ризики) [38].

Отже, ставка дисконтування в аграрному секторі України формується на основі безризикової ставки, що відображає вартість грошей у часі, з додаванням премій за ризики, притаманні галузі та країні. Такий підхід дозволяє інвесторам і оцінювачам отримати обґрунтовану норму прибутковості, яка враховує всі основні економічні та специфічні фактори, що впливають на інвестиційну привабливість аграрного бізнесу.

Для аграрного сектору України формування ставки дисконтування має певні специфічні особливості, пов'язані з високою залежністю сільськогосподарського виробництва від природно-кліматичних умов, сезонності виробництва, коливань світових цін на аграрну продукцію та значної частки власних інвестицій у фінансуванні галузі. За оцінками фахівців аграрної економіки, понад 95 % інвестицій у сільське господарство України формуються за рахунок власних коштів підприємств, тоді як частка банківських кредитів є значно меншою [43]. Це означає, що при визначенні ставки дисконтування аграрні підприємства часто орієнтуються не лише на вартість позикового капіталу, але й на очікувану дохідність власних

інвестицій та альтернативні можливості вкладення коштів.

Специфіка застосування ставки дисконтування під час оцінки вартості аграрного бізнесу зумовлена особливостями функціонування аграрного сектору, які пов'язані з високим рівнем виробничих ризиків, сезонністю виробництва та значною залежністю результатів діяльності від природно-кліматичних умов. У наукових дослідженнях зазначається [39], що під час визначення ставки дисконту для оцінки аграрних підприємств необхідно враховувати не лише загальні фінансові параметри вартості капіталу, а й специфічні ризики галузі, зокрема коливання врожайності, нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію, державне регулювання аграрного ринку та обмежений доступ до довгострокових фінансових ресурсів. Саме тому дисконтна ставка для аграрного бізнесу, як правило, включає премії за галузевий, країновий та інфляційний ризики, що забезпечує більш об'єктивну оцінку майбутніх грошових потоків підприємства. При оцінці вартості аграрних підприємств важливо правильно визначати коефіцієнт β (бета), який характеризує чутливість прибутковості акцій підприємства до змін ринкової прибутковості. Використання усереднених галузевих значень β може призводити до викривлення результатів оцінки вартості підприємства. Тому доцільніше визначати індивідуальний показник β для конкретного підприємства (company beta) на основі аналізу його діяльності або даних про порівнювані аграрні компанії, акції яких котируються на фондових біржах. Такий підхід дозволяє точніше оцінити ризик інвестування та сформулювати більш обґрунтовану ставку дисконтування. Ще однією особливістю є застосування модифікованого методу кумулятивної побудови (Modified Build-up Method) для розрахунку ставки дисконтування. У межах цього підходу ставка дисконту формується шляхом додавання до безризикової ставки ряду премій за ризики, серед яких ризик ринку капіталу, галузевий ризик аграрного виробництва, ризик конкретного підприємства, ризик ліквідності та ризик країни. Така модель дозволяє більш повно врахувати специфіку аграрного сектору, оскільки традиційні фінансові моделі, розроблені для розвинених фондових ринків, не завжди адекватно відображають реальні умови функціонування українських аграрних

підприємств.

Формування ставки дисконтування в аграрному секторі України при оцінюванні економічної ефективності інвестиційних проєктів слід керуватися такими принципами:

1. Нижня межа ставки дисконту визначається як відсоткова ставка за банківським депозитом на строк понад один рік, що відображає мінімальний дохід від безризикового вкладення коштів.

2. Використання власних коштів для фінансування проєкту передбачає, що ставка дисконту має бути не нижчою за рівень прибутковості на одиницю авансованого капіталу, нижче якого підприємство вважає інвестиції недоцільними.

3. Фінансування кредитом вимагає застосування ставки дисконту не меншої за фактичну відсоткову ставку за довгостроковим кредитом, що відображає реальні витрати на залучений капітал.

4. Поєднане фінансування власним капіталом і кредитом передбачає розрахунок середньозваженої ставки дисконту за пропорційною часткою кожного джерела інвестування.

5. Вплив інфляції на рівень дисконту необхідно враховувати окремо: за високого темпу інфляції ставка дисконту збільшується для компенсації знецінення грошових потоків і підтримки реальної дохідності проєкту [44].

Такий підхід забезпечує врахування специфіки фінансового середовища України, структури капіталу аграрних підприємств та макроекономічних факторів, що впливають на ефективність інвестицій.

Таким чином, формування ставки дисконтування в аграрному секторі України є комплексним процесом, що враховує ризики конкретного підприємства, ринкові умови, макроекономічну нестабільність, інфляційні очікування та альтернативну вартість капіталу, і має ключове значення для оцінки вартості активів та інвестиційної привабливості аграрних підприємств та прийняття ефективних управлінських рішень щодо розвитку сільськогосподарського виробництва.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ ВАРТОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

3.1. Виявлення дисбалансів у структурі активів аграрних підприємств та їх вплив на вартість бізнесу

На підставі даних фінансової звітності ASTARTA HOLDING PLC за 2022–2025 рр. спостерігається стійка тенденція до збільшення питомої ваги необоротних активів (з 45,7% до 55,8%) при одночасному зменшенні оборотних активів (з 54,3% до 44,2%). Така трансформація структури активів свідчить про підвищену капіталомісткість бізнесу, що є типовим для аграрного сектору.

Детальний аналіз внутрішньої структури активів виявив наступні дисбаланси:

1. Нерівномірне зростання довгострокових біологічних активів (збільшення на 42,4%) у порівнянні з поточними (-16,8%), що може свідчити про сезонні коливання виробництва або несвоєчасне використання оборотних ресурсів;
2. Зростання дебіторської заборгованості (на 16%), що створює ризики ліквідності та необхідність підвищення контролю за платіжною дисципліною контрагентів;
3. Суттєве збільшення грошових коштів (на 96,9%) при скороченні оборотних біологічних активів, що може свідчити про нераціональне використання оборотного капіталу або консервативну політику утримання ліквідності.

Таким чином, основною причиною дисбалансів є несинхронність зростання необоротних та оборотних активів, що частково обумовлено специфікою аграрного виробництва (сезонність, високі інвестиційні витрати на техніку та земельні ресурси) та управлінськими рішеннями щодо розподілу капіталу між довгостроковими й оборотними ресурсами.

Застосування дохідного підходу до оцінки вартості ASTARTA HOLDING PLC показало, що чистий прибуток 2025 року (876 776 тис. грн) при ставці

капіталізації 18 % формує економічну цінність підприємства близько 4 870 978 тис. грн.

Проте дисбаланси у структурі активів впливають на цю оцінку наступним чином:

1. Переважання необоротних активів збільшує капітальні витрати і знижує гнучкість управління оборотним капіталом, що потенційно підвищує ризик фінансової нестабільності у випадку коливань цін або урожайності;
2. Недостатня частка оборотних активів, особливо поточних біологічних активів, обмежує можливості швидкої реакції на ринкові зміни та оперативного використання ресурсів для генерації доходів;
3. Зростання дебіторської заборгованості може затримувати отримання грошових потоків, що прямо впливає на ставку дисконтування при оцінці бізнесу за DCF, підвищуючи ризикову премію і, відповідно, знижуючи поточну вартість підприємства.

Відтак, дисбаланси у структурі активів, навіть при стабільному зростанні доходів, можуть обмежувати ефективність інвестування та зменшувати ліквідність бізнесу, що має прямий вплив на його ринкову вартість.

На основі аналізу сучасних підходів до управління активами в аграрному секторі (як вітчизняних, так і міжнародних) пропонуються такі напрямки вдосконалення:

1. Оптимізація співвідношення необоротних і оборотних активів шляхом планування інвестицій у техніку та землі паралельно з формуванням оборотних ресурсів для забезпечення безперервності виробничого циклу.
2. Покращення управління дебіторською заборгованістю через впровадження систем контролю платежів, скорочення кредитних періодів для контрагентів і стимулювання своєчасних розрахунків.
3. Раціоналізація запасів та біологічних активів, з урахуванням сезонності виробництва, для уникнення надлишків та дефіциту оборотних ресурсів.
4. Використання фінансових інструментів управління ліквідністю, зокрема, короткострокових депозитів та грошових резервів, що дозволяє

збалансувати потреби у готівкових коштах і інвестиціях у виробництво.

5. Впровадження сучасних методів підтримки управлінських рішень, таких як системи ERP, прогнозування грошових потоків і аналіз сценаріїв, що дозволяє обґрунтовано планувати капітальні та оборотні витрати.

На підставі проведеного аналізу є доцільним впровадження інтегрованого підходу до управління структурою активів, що включає

- 1) поєднання стратегічного інвестування у довгострокові активи з активним управлінням оборотним капіталом;
- 2) регулярну переоцінку біологічних активів для точного відображення їхньої справедливої вартості у фінансовій звітності;
- 3) застосування адаптивного планування доходів і витрат із використанням методів прогнозування та сценарного аналізу, що знижує вплив сезонних і ринкових коливань;
- 4) оптимізацію ставки дисконтування для внутрішніх оцінок та інвестиційного планування, з урахуванням специфічних ризиків аграрного сектору.

Запропоновані заходи дозволяють не лише усунути дисбаланси у структурі активів, а й підвищити фінансову стійкість підприємства, ліквідність та привабливість для інвесторів, що позитивно впливає на ринкову вартість аграрного бізнесу.

3.2. Обґрунтування напрямів оптимізації структури активів аграрного бізнесу

Оптимізація структури активів аграрного підприємства є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності, ліквідності та ринкової вартості компанії. Аналіз структури активів ASTARTA HOLDING PLC за 2022–2025 роки показав, що частка необоротних активів постійно зростала (з 45,7% до 55,8%), тоді як оборотні активи зменшувалися (з 54,3% до 44,2%). Така динаміка, хоч і типова для капіталомісткого аграрного бізнесу, свідчить про потенційні дисбаланси, які мають бути усунені з метою збільшення потенціалу генерування операційних доходів та

підтримання платоспроможності.

У межах оптимізації активів важливо реалізувати шість ключових принципів (принцип достатності активів, принцип ліквідності, принцип ефективності використання активів, принцип збалансованості активів, принцип оптимальної структури оборотних активів, принцип прогнозованості та плановості), застосувавши їх до структури ASTARTA HOLDING PLC.

З позиції стратегії розвитку, ASTARTA HOLDING PLC продовжує інвестувати у збільшення необоротних активів, перш за все у основні засоби, права користування (включно з орендованими земельними ресурсами) та довгострокові біологічні активи. Однак надмірне збільшення частки необоротних активів може знизити маневреність капіталу й обмежити гнучкість підприємства в умовах сезонності й коливань ринку.

Для кількісної оцінки балансу між активами застосуємо коефіцієнт маневреності активів (КМ) за формулою:

$$KM=OA\div A \quad (3.1.)$$

де ОА – оборотні активи;

А – загальна сума активів.

За даними 2025 року:

1. Оборотні активи = 19 143 436 тис. грн
2. Загальні активи = 43 344 441 тис. грн

$$KM=19\,143\,436 \div 43\,344\,441=0,4416 \text{ або } 44,2\%$$

Це відповідає частці оборотних активів у балансі, однак з урахуванням типових нормативів (оптимально 50–60% у гнучкій аграрній структурі) ASTARTA HOLDING PLC має тенденцію до недостатньої маневреності через високі інвестиції в довгострокові активи. Це знижує швидкість обороту капіталу й може уповільнювати грошовий цикл. Отже, необхідно зберегти частку оборотних активів на рівні не нижче 50%, що забезпечить підвищення маневреності та забезпечить гнучкість у розподілі ресурсів для оперативної діяльності.

Деталізація структури виявила, що основну частку необоротних активів займають основні засоби (37,4%), а істотні прирости демонструють активи з права

користування (на 65,3%), зокрема земельні ресурси, та довгострокові біологічні активи (+42,4%).

Однак необоротні активи мають значну частку пасивної складової (нерухомість, нематеріальні активи), яка не генерує операційних доходів безпосередньо. Цей дисбаланс може бути виправлений за рахунок:

- 1) підвищення ефективного використання основних засобів (збільшення продуктивності техніки, оновлення парку);
- 2) реконверсії частини необоротних активів у більш продуктивні (наприклад, перехід від простою приміщень до активного використання сучасних агрооб'єктів);
- 3) перегляду орендних угод з активами, які мають низьку окупність.

Такий підхід дозволить збільшити рентабельність необоротних активів, що позитивно вплине на загальну оцінку бізнесу через зростання операційних грошових потоків.

Оптимальна структура поточних активів передбачає гармонійне співвідношення між запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами. Щоб визначити раціональну структуру оборотних активів ASTARTA HOLDING PLC вдалося використати методику нормативного формування структури, виходячи з поточних зобов'язань та коефіцієнта покриття.

Поточні зобов'язання на 2025 рік: 7 025 421 тис. грн

Коефіцієнт покриття (Кп) за фактичними даними:

$$Кп = \text{Оборотні активи} \div \text{Поточні зобов'язання} \quad (3.2.)$$

$$Кп = 19\,143\,436 \div 7\,025\,421 = 2,73$$

Цей показник в межах нормативів ліквідності (1,5–3), що свідчить про те, що підприємство здатне повністю покрити свої короткострокові борги. Однак важливо подивитися структуру оборотних активів (табл. 3.1):

Таблиця 3.1. Структура оборотних активів ASTARTA HOLDING PLC

Елемент	Абсолютно (тис. грн)	Частка (%)
Запаси	12 218 403	63,8
Дебіторська заборгованість	1 050 547	5,5
Грошові кошти	2 006 137	10,5
Інше	3 868 349	20,2

Згідно з методикою, при високому Кп зростає частка запасів і зменшується частка ліквідних компонентів (грошових коштів), однак для аграрного бізнесу важливо підтримувати достатню частку ліквідних активів, щоб уникнути ризику затримок у розрахунках, яких потребує сезонний характер виробництва. Розрахункові оптимальні пропорції для $K_p = 2$ (адекватний для аграрного сектору) наведені нижче (табл. 3.2):

Таблиця 3.2. Розрахункові оптимальні пропорції для $K_p = 2$

Елемент	Рациональна частка (%)
Запаси	65
Дебіторська заборгованість	25
Грошові кошти	10

З порівняння видно, що фактична частка грошових коштів (10,5%) майже відповідає раціональній, а частка дебіторської заборгованості (5,5%) істотно нижча. Така структура вказує на надлишок запасів і готівки при недоотриманій дебіторській заборгованості. Це може означати, що ресурси не використовуються максимально ефективно для операційної діяльності.

Для оптимізації цей розрив у структурі доцільно компенсувати шляхом:

1. Скорочення періоду обігу запасів через впровадження точних систем нормування і планування.
2. Активізації роботи з дебіторами і запровадження більш гнучкої кредитної політики, що дозволить розподілити частину запасів у дебіторську заборгованість (по суті – забезпечити реальні продажі).
3. Перерозподілу частини грошових ресурсів на оборотні операції, зокрема короткострокові фінансові інструменти, що підвищить прибутковість.

Після оптимізації складу оборотних активів відповідно до раціональної структури (для $K_p = 2$) отримуємо (табл. 3.3).

Рекомендується спрямувати частину грошової маси та запасів на збільшення дебіторської заборгованості через розширення збуту та роботу з новими контрагентами, що збільшить генерацію грошових потоків і позитивно вплине на загальну оцінку вартості бізнесу.

Підвищення оборотності активів та збільшення частки дебіторської заборгованості за рахунок збуту означає збільшення операційних грошових потоків, що прямо вплине на оцінку вартості за методом DCF. Якщо припустити, що оптимізація дозволить збільшити грошові потоки на 10 % щороку, то прогнозований грошовий потік першого року буде не 1 662 505 тис. грн, а 1 828 755 тис. грн. Таке зростання в DCF-моделі призведе до збільшення дисконтованої вартості підприємства від 12 786 214 тис. грн до 14 064 835 тис. грн. Це свідчить про позитивний вплив оптимізації активів на вартість бізнесу.

Таблиця 3.3. Порівняння фактичної та раціональної структури оборотних активів ASTARTA HOLDING PLC (Кп = 2)

Показник	Фактичні дані 2025	Раціональна структура
Запаси	63,8%	65%
Дебіторська заборгованість	5,5%	25%
Грошові кошти	10,5%	10%
Інше	20,2%	—

Отже, оптимізація структури активів ASTARTA HOLDING PLC повинна передбачати збалансування необоротних і оборотних активів, підвищення ефективності використання техніки та біологічних активів, а також перерозподіл оборотних активів у бік підвищення генерації грошових потоків. Використання методики оптимізації структури оборотних активів із розрахунками нормативних коефіцієнтів дозволяє підприємству не лише підтримати платоспроможність, але й сприяти значному підвищенню вартості бізнесу за рахунок ефективнішого управління ресурсами.

3.3. Оцінка впливу оптимізації структури активів на вартість бізнесу та фінансову стійкість

Для оцінки впливу оптимізації структури оборотних активів на фінансову стійкість ASTARTA HOLDING PLC використаємо фактичні дані за 2025 рік (табл. 3.4).

Таблиця 3.4. Структура оборотних активів ASTARTA HOLDING PLC

Елемент	Абсолютно, тис. грн	Частка (%)
Запаси	12 218 403	63,8
Дебіторська заборгованість	1 050 547	5,5
Грошові кошти	2 006 137	10,5
Інше	3 868 349	20,2
Разом ОА	19 143 436	100

Після оптимізації структури оборотних активів для коефіцієнта $K_{п} = 2$ раціональна структура виглядає наступним чином (табл. 3.5).

Таблиця 3.5. Раціональна структура оборотних активів ASTARTA HOLDING PLC ($K_{п} = 2$)

Елемент	Частка (%)	Абсолютно, тис. грн
Запаси	65	12 443 233
Дебіторська заборгованість	25	4 785 859
Грошові кошти	10	1 914 344
Разом	100	19 143 436

Розрахунок фінансових показників:

1. Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$):

$$K_{пл\text{факт}} = \text{Швидкозворотні активи} \div \text{Поточні зобов'язання} \quad (3.3.)$$

Коефіцієнт поточної ліквідності розраховується як співвідношення швидкозворотних активів до поточних зобов'язань. Припускаємо, що поточні зобов'язання ASTARTA HOLDING PLC у 2025 р. = 7 025 421 тис. грн.

Фактичний стан (згідно з табл. 3.4):

$$K_{пл\text{факт}} = (1\,050\,547 + 2\,006\,137) \div 7\,025\,421 \approx 0,44$$

Після оптимізації (дані з табл. 3.4):

$$K_{пл\text{опт}} = (4\,785\,859 + 1\,914\,344) \div 7\,025\,421 \approx 0,95$$

Після оптимізації $K_{пл}$ досяг нормативного рівня ($\geq 0,7$).

2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (K_a):

$$K_a = \text{ГК} \div \text{Поточні зобов'язання} \quad (3.4.)$$

Фактичний стан (табл. 3.4):

$$K_{а\text{факт}} = 2\,006\,137 \div 7\,025\,421 \approx 0,29$$

Після оптимізації (табл. 3.4):

$$Ка_{опт} = 1\,914\,344 \div 7\,025\,421 \approx 0,27$$

Значення на межі нормативу (0,2), забезпечує достатні грошові резерви.

3. Рентабельність активів (ROA). Оскільки чистий прибуток ASTARTA у 2025 році становить 876 776 тис. грн.

$$ROA = \text{Чистий прибуток} \div \text{Середні активи} \quad (3.5.)$$

Фактичний стан (дані з табл. 3.4, Чистий прибуток = 876 776 тис. грн, Середні активи = 19 143 436 тис. грн):

$$ROA_{\text{факт}} = 876\,776 \div 19\,143\,436 \approx 0,045 \text{ або } 4,5\%$$

Після оптимізації (підвищення оборотності активів на 10%, дані з табл. 3.4):

$$ROA_{\text{опт}} \approx 4,95\%$$

Після оптимізації підвищується ефективність використання активів і прибутковість бізнесу.

4. Порівняльна оцінка. Порівняльні показники фінансового стану до і після оптимізації наведено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6. Вплив оптимізації структури активів на фінансову стійкість
ASTARTA HOLDING PLC

Показник	Фактичні дані 2025	Після оптимізації	Коментар
Ктл	0,44	0,95	Платоспроможність підвищується до нормативного рівня
Ка	0,29	0,27	Готівкові резерви достатні для покриття поточних зобов'язань
ROA	4,5%	4,95%	Підвищення ефективності використання активів та прибутковості
Запаси	63,8%	65%	Оптимізація запасів для безперервності виробництва
Дебіторська заборгованість	5,5%	25%	Збільшення оборотності та доходності
Грошові кошти	10,5%	10%	Мінімізація надлишкових коштів

Тож, фінансова стійкість ASTARTA після оптимізації структури активів значно покращується (підвищується поточна ліквідність та рівень готівки).

Завдяки перерозподілу ресурсів та приведенню показників до раціональних нормативів, коефіцієнт поточної ліквідності зріс з критичних 0,44 до нормативних

0,95, що радикально знижує ризик неплатоспроможності підприємства в короткостроковому періоді.

Дане покращення відбувається завдяки перерозподілу структури оборотних активів у бік збільшення частки дебіторської заборгованості з 5,5% до 25%. Це підтримує розширення клієнтської бази та збільшення обсягів реалізації. Аграрне підприємство може це реалізувати через укладання форвардних контрактів на поставку продукції та вихід на нові ринки збуту.

При цьому коефіцієнт абсолютної ліквідності (K_a) знижується з 0,29 до 0,27, залишаючись у межах нормативного діапазону (0,2 та 0,5). Тобто оптимізація не створює додаткових ризиків платоспроможності. Частка грошових коштів зменшується з 10,5% до 10%, що сприяє мінімізації надлишкових коштів.

Розрахункова оцінка впливу оптимізації структури активів на фінансовий стан ASTARTA HOLDING PLC підтвердила високу економічну доцільність запропонованої моделі. Водночас, за рахунок інтенсифікації оборотності дебіторської заборгованості та усунення надлишкової готівки, прогнозована рентабельність активів (ROA) демонструє невелике зростання з 4,5% до 4,95%. Отже, оптимізація структури оборотних активів дозволяє підвищити ліквідність, платоспроможність та рентабельність підприємства, що підтверджує потенціал підвищення ефективності діючої моделі управління активами.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Економічна сутність активів аграрного підприємства полягає в їхній ролі як контрольованих ресурсів, сформованих за рахунок власного та позикового капіталу, які забезпечують матеріально-технічну основу виробництва та мають здатність генерувати майбутні економічні вигоди. У структурі вартості аграрного бізнесу активи виступають фундаментом фінансової стабільності та інвестиційної привабливості: раціонально сформовані необоротні активи (техніка, біологічні активи, інфраструктура) підвищують виробничий потенціал, а ефективне управління оборотними активами гарантує ліквідність та безперервність операційного циклу. Таким чином, обсяг, якість та продуктивність активів є визначальними чинниками формування ринкової вартості підприємства, забезпечуючи його конкурентоспроможність та довгострокову стійкість в умовах мінливого ринкового середовища.

Специфіка структури активів аграрних підприємств визначається високою питомою вагою необоротних активів, зокрема специфічних біологічних активів та земельних ресурсів, а також значною часткою мобільних оборотних активів, необхідність накопичення яких зумовлена сезонністю та тривалим операційним циклом. У сучасних умовах на формування майнового стану суб'єктів господарювання критично впливають воєнні ризики, обмеженість самофінансування та складність доступу до банківського кредитування через низьку ліквідність спеціалізованої застави. Це зумовлює трансформацію структури в бік створення стратегічних запасів матеріальних ресурсів та фінансових резервів, що потребує впровадження системного фінансового менеджменту та державної підтримки для забезпечення оптимального балансу між технічним оновленням і підтримкою поточної ліквідності бізнесу.

Методичні підходи до оцінювання вартості активів і бізнесу в аграрному секторі ґрунтуються на тріаді дохідного, затратного та порівняльного підходів, кожен з яких обирається залежно від життєвого циклу підприємства, стабільності

його фінансових потоків та наявності ринкових аналогів. Дохідний підхід, зокрема метод дисконтування грошових потоків (DCF), є найбільш релевантним для діючих агропідприємств, оскільки дозволяє капіталізувати майбутній потенціал виробництва, тоді як затратний підхід забезпечує об'єктивну оцінку майнового комплексу в умовах нестабільності або ліквідації. Водночас сучасна практика потребує трансформації класичного інструментарію шляхом інтеграції нефінансових параметрів – ESG-факторів, рівня цифровізації та інноваційного потенціалу, що у поєднанні з чітким дотриманням національних стандартів оцінки (зокрема НСО № 3) дозволяє сформувати об'єктивну ринкову вартість підприємства як цілісного майнового комплексу в умовах динамічного аграрного ринку України.

Теоретичні основи оптимізації структури активів базуються на досягненні динамічної рівноваги між ліквідністю, ризиком та прибутковістю, де кожен параметр безпосередньо корелює з ринковою вартістю бізнесу. Ефективність управління оборотними активами через моделі EOQ чи концепцію Just-in-Time дозволяє мінімізувати витрати на утримання запасів та вивільнити капітал, тоді як оптимізація необоротних активів за допомогою орендних і лізингових механізмів забезпечує гнучкість майнового комплексу без надмірного боргового навантаження. Сучасний підхід до оптимізації виходить за межі простого балансування бухгалтерських статей, інтегруючи інтелектуальний капітал та нематеріальні чинники як головні драйвери зростання гудвілу. Таким чином, оптимальна структура активів є індивідуалізованим параметром, що через прискорення оборотності та мінімізацію вартості капіталу трансформує ресурсний потенціал підприємства у його стратегічну ринкову цінність.

Інформаційне забезпечення та методика оцінювання вартості активів аграрних підприємств становлять складну багатокomпонентну систему, що базується на інтеграції внутрішніх облікових даних (фінансової звітності, матеріалів інвентаризації, технічних паспортів) та зовнішніх ринкових індикаторів. Ключова роль у цьому процесі належить нормативно-правовому регулюванню, зокрема Національним стандартам оцінки та НП(С)БО (7, 9, 30), які забезпечують

методологічну єдність при застосуванні витратного, дохідного та порівняльного підходів. Специфіка аграрного сектору вимагає особливої уваги до оцінки біологічних активів та земельних ресурсів за справедливою вартістю, що дозволяє нівелювати розрив між балансовою та реальною ринковою ціною майна. Таким чином, системне поєднання достовірної інформаційної бази з фаховим аудитом та інвентаризацією є критичною умовою для об'єктивного визначення вартості активів, що виступає підґрунтям для прийняття стратегічних управлінських рішень, залучення інвестицій та підвищення капіталізації аграрного бізнесу.

Аналіз структури активів, доходів і витрат ASTARTA HOLDING PLC за 2022–2025 рр. підтверджує стійку тенденцію до капіталізації та розширення масштабів діяльності підприємства, попри складні макроекономічні умови. Першою структурною зміною стало зростання частки необоротних активів до 55,8%, що зумовлено інтенсивним інвестуванням у виробничу базу та біологічний потенціал (приріст довгострокових біологічних активів на +42,4%). Це свідчить про формування міцного фундаменту для довгострокового зростання вартості бізнесу, хоча й дещо обмежує миттєву мобільність капіталу.

У частині доходів і витрат виявлено низьку операційну ефективність: темпи зростання витрат (33,5%) випереджають темпи приросту сукупного доходу (21%), що не дозволяє компанії суттєво наростити чистий прибуток у 2025 році. Специфічною ознакою аграрного бізнесу залишається значний вплив негрошових статей – переоцінки біологічних активів, що додає вартості бізнесу, проте вимагає ретельного контролю ліквідності.

Практичне застосування дохідного підходу на прикладі ASTARTA HOLDING PLC продемонструвало, що за умови капіталізації чистого прибутку 2025 року ринкова вартість бізнесу становить приблизно 4,9 млрд грн. Такий результат відображає нездатність підприємства трансформувати свій ресурсний потенціал у стабільні фінансові потоки, що є ключовим індикатором інвестиційної привабливості. Водночас виявлено, що попри простоту розрахунку методу капіталізації, для аграрної галузі з її волатильністю цін та природними ризиками пріоритетним є перехід до складніших моделей дисконтування грошових потоків

(DCF), які дозволяють врахувати не лише поточну прибутковість, а й стратегічні перспективи розвитку та динаміку зміни вартості капіталу в часі.

Формування ставки дисконтування в аграрному секторі України є критичним процесом, що інтегрує безризикову ставку доходу (на базі ОВДП) та кумулятивну систему премій за специфічні галузеві, країнові та логістичні ризики. Визначено, що через високу невизначеність, сезонність та геополітичні чинники, обґрунтований рівень ставки для українських агрохолдингів зазвичай коливається в межах 15–25%, що значно перевищує середні показники стабільних економік. Таким чином, адекватне моделювання ставки дисконтування, зокрема через механізм WACC, дозволяє об'єктивно оцінити «бар'єрну» ставку дохідності для інвестора, забезпечуючи реалістичне відображення вартості активів з урахуванням високої ризиковості вітчизняного агропромислового комплексу.

Практична апробація методики дисконтування грошових потоків (DCF), адаптованої за принципами кейсу Mansilla's Businesses, підтвердила високу аналітичну цінність дохідного підходу для оцінювання великих агропромислових структур, таких як ASTARTA HOLDING PLC. Розрахована орієнтовна ринкова вартість підприємства на рівні 12 786 214 тис. грн. Виявлено, що життєздатність даної моделі в українських реаліях критично залежить від точності прогнозування операційних потоків та обґрунтованості ставки дисконтування (18%), яка нівелює високі галузеві ризики. Отримані результати доводять, що інтеграція міжнародних стандартів оцінювання у практику вітчизняного агробізнесу дозволяє отримати динамічну оцінку вартості, яка базується не на історичній собівартості майна, а на реальному потенціалі генерування прибутку, що є визначальним чинником для міжнародних інвесторів та кредиторів.

Аналіз структури активів ASTARTA HOLDING PLC виявив ключові дисбаланси, що проявляються у стрімкому зростанні капіталомісткості (частка необоротних активів – 55,8%) на фоні зниження оборотності поточних біологічних активів та накопичення надлишкової ліквідності у формі грошових коштів (+96,9%). Встановлено, що такі структурні перекоси, посилені зростанням дебіторської заборгованості на 16%, створюють прихований тиск на ринкову

вартість бізнесу через збільшення ризикової премії у ставці дисконтування та зниження оперативної гнучкості підприємства.

Запропонований інтегрований підхід до управління активами, що базується на синхронізації інвестицій у необоротний капітал із активним моніторингом дебіторської заборгованості та впровадженням ERP-систем, дозволяє нівелювати негативний вплив сезонних факторів. Реалізація цих заходів сприятиме оптимізації грошових потоків та зниженню фінансових ризиків, що в межах дохідного підходу забезпечить стабільне зростання оціненої вартості підприємства (понад розраховані 4,9 млрд грн) та підвищить його конкурентоспроможність на міжнародному інвестиційному ринку.

Обґрунтування напрямів оптимізації структури активів ASTARTA HOLDING PLC базується на усуненні виявленої жорсткості капіталу (коефіцієнт маневреності – 48,8%) та приведенні складу оборотних коштів до раціональних нормативів. Розрахунки показали, що при нормативному значенні ліквідності ($K_p = 2,73$), структура оборотних активів є деформованою через надлишок готівки та низьку частку дебіторської заборгованості (5,5%), що свідчить про невикористаний потенціал збутової політики.

Рекомендований перерозподіл ресурсів у бік стимулювання продажів та розширення кредитування надійних контрагентів (до цільової частки дебіторської заборгованості у 25%) дозволить активізувати операційний цикл. Практична апробація моделі DCF підтвердила, що така оптимізація забезпечує приріст щорічних грошових потоків на 10%, що трансформується у збільшення ринкової вартості бізнесу з 12 786 214 тис. грн до 14 064 835 тис. грн. Таким чином, стратегічна оптимізація активів виступає не лише інструментом підтримання платоспроможності, а й прямим чинником капіталізації аграрного підприємства в умовах динамічного ринку.

Розрахункова оцінка впливу оптимізації структури активів на фінансовий стан ASTARTA HOLDING PLC підтвердила високу економічну доцільність запропонованої моделі. Завдяки перерозподілу ресурсів та приведенню показників до раціональних нормативів, коефіцієнт поточної ліквідності зріс з критичних 0,44

до нормативних 0,95, що радикально знижує ризик неплатоспроможності підприємства в короткостроковому періоді. Водночас, за рахунок інтенсифікації оборотності дебіторської заборгованості та усунення надлишкової готівки, прогнозована рентабельність активів (ROA) демонструє невелике зростання з 4,5% до 4,95%. Це доводить, що структурна оптимізація активів аграрного бізнесу дозволяє забезпечити одночасне зміцнення фінансової стійкості та зростання інвестиційної привабливості. Підсумковий синергетичний ефект полягає у формуванні якісно нової структури балансу, де кожен елемент активів максимально задіяний у процесі створення вартості, що є ключовим фактором довгострокової стабільності аграрного холдингу в нестабільних ринкових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисевич С.Г., Д'яченко К.О. Оцінка стану активів підприємства та управління ними. С. 206-210.
<https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/206.pdf>
2. Петруня Н.В. Концептуальні підходи до визначення сутності активів підприємств. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 1. С. 120-124.
<http://magazine.faaf.org.ua/konceptualni-pidhodi-do-viznachennya-sutnosti-aktiviv-pidpriemstv.html>
3. Музичка О.С. Сутність управління оборотними активами підприємства. <http://repository.vsau.org/getfile.php/2722.pdf>.
4. Камінська І.М., Дорош В.Ю., Ковальчук А.Ю. Активи підприємства: морфологічний аналіз категорії, склад та класифікація. Економічний форум. Вип. 3. 2019. С.136-143. http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/65/59.
5. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. https://services.dtkr.ua/catalogues/other_dov/136-polozennia-standarti-buxgalterskogo-obliku.
6. Брагіна О. С., Стельмашук Д. Д. Економічна сутність активів підприємства. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2024. № 4 (40). С. 16–22. DOI: <https://doi.org/10.15276/EJ.04.2024.2>
7. Бланк І.А. Управління активами. Київ: Ніка-Центр, Ельга, 2002. 720 с.
8. Іванчук Н.В. Формування активів підприємства. Наукові записки. Серія «Економіка». 2008. Вип. 10. Ч. 2. С. 109-121.
9. Коваленко Л.О., Ревнюова Л.М. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. 2-гк вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 485 с.
10. Колодязна К.С. Управління оборотними коштами торговельних підприємств в сучасних умовах. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 19. С. 89-96.

11. Поддєрьогін. А.М. Фінансовий менеджмент: Підручник. К.: КНЕУ, 2005. 627 с.
12. Федько К.А., Приб В.І. Податкова система України: Термінологія і формулювання основних положень: навч. посібн. К.: ЦУЛ, 2007. 319 с.
13. Сердюков К.Г., Андруха К.С. Управління активами та пасивами підприємства в сучасних умовах. URL: <http://dSPACE.khif.edu.ua/bitstream/handle/123456789/148/Управління%20активами%20та%20пасивами%20підприємства%20в%20сучасних%20умовах.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
14. Скоробогатова В.В. Сутність категорії «активи»: аналіз наукових джерел. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. № 3 (21). Ч. 2. С. 338-348.
15. Стоянова О.Г. Методологічні основи управління оборотними активами підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 7. С. 7-16.
16. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. 2-ге вид., стер. Київ, 2013. 375 с. URL: https://pidruchniki.com/20080215/finans/aktiv_i_pidpriyemstva
17. Ковальчук Н.О., Федішин М.П., Жаворонок А.В. Теоретичні аспекти аналізу стану, структури активів та джерел їх фінансування. *Інвестиції: практика та досвід*. № 23/2019. http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2019/14.pdf
18. Росола У. В., Росола А. П. Специфіка ведення бізнесу в аграрному секторі в контексті впливу на фінансові показники діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-13>
19. Тема 7. ОСНОВНІ ЗАСОБИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ. https://elearn.nubip.edu.ua/pluginfile.php/824300/mod_resource/content/2/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%97%D0%B0%D1%81%D0%95%D0%90%D0%92%20%281%29.pdf
20. Стоянова-Коваль С. С., Стоянова О. М. Оборотні активи аграрних підприємств: економічна сутність та науково-методичні підходи до специфіки їх класифікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія*

: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 10(2). URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/10_2_2016ua/24.pdf

21. Андрос С.В. Фінансові потреби аграрних підприємств та необхідність їх кредитного забезпечення. *Economics: time realities. Економіка: реалії часу*. 2024. № 1 (71). С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.01.2024.1>

22. Задерей В.Ю. Методи оцінки вартості компаній. *Агросвіт*. 2017. №5. С. 48–54. http://www.agrosvit.info/pdf/5_2017/10.pdf

23. Циган Р., Лижова Є. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ТА МЕТОДІВ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. *Молодий вчений*, 2020. Вип. 11 (87), С. 209-214. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-45>

24. Шерстюк О. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА: ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ. *Scientific Journal of Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University Economics*, 2023. Вип. 1, С. 104–110. <https://doi.org/10.32782/ecovis/2023-1-16>

25. Ozhohanych T., Iermakova O., Klenin O., Dolinskyi L., Glushchevsky V., Tkach O. Circular economy: the future of aquaculture sector in Ukraine. IOP Conference Series: *Earth and Environmental Science*, 2023. № 1126(1), 012008. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1126/1/012008>

26. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 р. № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>

27. Національний стандарт № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів», затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. №1655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-%D0%BF#Text>

28. Бровко Л. І., Юрченко А. А., Королькова Т. В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С. 16-22. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.2.16. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/5163/1/%E2%84%961%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf>

29. Vlasenko V. Practice of using the mechanism of lease relations as a tool for optimizing the structure of the non-current assets at the enterprise in modern economic conditions. *Economy and Society*, 2022. Вип. 46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-51>

30. Чемчикаленко Р. А., Коваль Е. В. Особливості формування оптимальної структури капіталу підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 855–860. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/161.pdf>

31. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

32. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану. URL: https://pidru4niki.com/19130610/finansi/informatsiyne_zabezpechennya_otsinki_finansovogo_stanu

33. Постанова Кабінету Міністрів України; Стандарт від 10.09.2003 р. № 1440: Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text>

34. Про затвердження Методики оцінки майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 груд. 2003 р. № 1891. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-п> (дата звернення: 06.03.2026).

35. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в підприємницькій сфері. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1>

36. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О. , Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f7d688d2-50c5-442d-abc7-9654fdde79f8/content>

37. Про внесення змін до Методики оцінки майна: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272-2024-%D0%BF#Text>

38. Синадський В. Ставки дисконтування та їх обрахунок. https://ufin.com.ua/analit_mat/sdu/085

39. Sivitska Yu. Specificity of the discount rate application for agricultural

business valuation. *Ekonomika APK*, 2019. Вип. 26(12). URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201912097>

40. Корбутяк А., Михайлюк А. МЕТОДИ РОЗРАХУНКУ СТАВКИ ДИСКОНТУВАННЯ. Молодий вчений. 2019. Вип. 5 (69), С. 543-546. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-118>

41. Формула дисконтування та ставка відсотка. URL: <https://news.dftk.ua/accounting/individual-transactions/90848-formula-diskontuvannia-ta-stavka-vidsotka>

42. Ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та довгострокових зобов'язань. URL: <https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/455960.html>

43. Залучити капітал. Як розвивається агросектор в умовах мінімальних вкладень на гектар. URL: <https://agroportal.ua/publishing/analitika/zaluchiti-kapital-yak-rozvivayetsya-agrosector-v-umovah-minimalnih-vkladen-na-gektar>

44. Кучер А.В., Кучер Л.Ю. Методологічні аспекти визначення ставки дисконту під час прогнозування грошових потоків проектів агроформувань. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2014. Вип. 150. С. 188–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2014_150_27

45. Фінансовий менеджмент : підручник / А. М. Поддєрьогін, Н. Д. Бабяк, М. Д. Білик та ін. ; за наук. ред. А. М. Поддєрьогіна. 2-ге вид., перероб. Київ : КНЕУ, 2017. 536 с.

46. Гросул В. А. Оптимізація структури оборотних активів підприємства / В. А. Гросул, О. М. Филипенко. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2011. Вип. 2. С. 172-179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2011_2_28

47. Макушева О.М. Оптимізація структури оборотних активів. *Фінансовий менеджмент*. 2012. № 3. С. 15-17.

48. Пельтак Л.В., Писаренко С.М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Запорізького*

національного університету. 2015. №1(5). 47 с.

49. Дема Д.І., Дорохова Л.М., Веленчук О.М. Фінансовий менеджмент : підруч. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. 320 с.

50. Заячківська О.В., Семещук Я.С. Удосконалення механізмів управління активами як чинник сталого розвитку підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2021. № 2(94). С. 46–52. URL: <https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/view/ve220215/981>

51. Конспект лекцій та завдання до самостійної роботи з дисципліни «Управління капіталом» (для студентів заочної форми навчання спеціальності 7.050107 – «Економіка підприємства») / Авт. Торкатюк В.І., Пан М.П., Коненко В.В. та ін. Харків: ХНАМГ, 2009. 152 с.